

เครื่องมือการวิจัย ทางสังคมศึกษา

Social Studies Research Tools

พิมพ์ครั้งที่ 3

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ประวัติและผลงาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐภูมิ วรรณไพศาล

ประวัติการศึกษา

ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต (อุดมศึกษา) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์การเมือง) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
เศรษฐศาสตรมหาบัณฑิต (เศรษฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
รัฐศาสตรบัณฑิต (ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศและการเมืองการปกครองเปรียบเทียบ)

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ศึกษาศาสตรบัณฑิต (สังคมศึกษา) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Certificate in Educational Research, The University of Oxford, United Kingdom

Certificate in Social Studies Education, Waseda University, Japan

รางวัลและทุนวิจัยที่เคยได้รับ

- ได้รับทุนเพื่อเดินทางไปเขียนตำราหรือหนังสือ ณ Waseda University, Japan (Visiting Scholar) ในการขอตำแหน่งทางวิชาการจากศูนย์บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- ได้รับการสนับสนุนทุนดุษฎีนิพนธ์จาก “ทุน 90 ปี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย” กองทุนรัชดาภิเษกสมโภช ผลการประเมินรางวัลวิทยานิพนธ์ระดับดีมาก
- ได้รับทุนอุดหนุนวิทยานิพนธ์สำหรับนิสิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตำแหน่ง

- หัวหน้าสาขาวิชาสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (พ.ศ. 2557 – ปัจจุบัน)
- ประธานกรรมการการจัดการเรียนการสอนระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ประจำสาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ วิชาเอกสังคมศึกษา (พ.ศ. 2559 – ปัจจุบัน)

เครื่องมือการวิจัย ทางสังคมศึกษา

Social Studies Research Tools

พิมพ์ครั้งที่ 3

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา

Social Studies Research Tools

บรรณาธิการ: อุเทน บุญไธ
ISBN (e-Book): 978-616-398-406-7
ผู้แต่ง: เชษฐภูมิ วรรณไพศาล
เจ้าของและผู้จัดพิมพ์: ศูนย์บริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
โทรศัพท์: 0 5394 3603-5
โทรสาร: 0 5394 3600
<http://cmupress.cmu.ac.th>
E-mail: cmupress.th@gmail.com

พิมพ์ครั้งที่ 1: พฤษภาคม 2559
พิมพ์ครั้งที่ 2: กรกฎาคม 2560
พิมพ์ครั้งที่ 3: พฤษภาคม 2562

จัดรูปเล่ม: ดองสาม ดีไซน์

©สงวนลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ห้ามลอกเลียนแบบ ทำซ้ำ ตัดแปลง ส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้ รวมทั้งการจัดเก็บถ่ายถอดไม่ว่ารูปแบบหรือวิธีการใดๆ ด้วยกระบวนการทางอิเล็กทรอนิกส์ การถ่ายภาพ การบันทึกหรือวิธีการอื่นใดโดยไม่ได้รับอนุญาต

คำนำบรรณาธิการ

หนังสือ “เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา” เล่มนี้ สร้างสรรค์ขึ้นโดย ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เชษฐภูมิ วรรณไพศาล เป็นผลงานเขียนและเรียบเรียงขึ้นเป็นเล่มแรกและเล่มเดียวในแวดวงสังคมศึกษาไทยที่ได้กล่าวถึงเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาเป็นการเฉพาะ ผู้เขียนได้อาศัยทฤษฎีหลักการและแนวทางเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในกระบวนการทำวิจัยมาประยุกต์ให้เห็นในบริบทของสาขาวิชาสังคมศึกษา ประกอบกับการใช้ผลการวิจัยของผู้เขียนเองที่นำเข้าไปแสดงให้เห็นผู้อ่านเห็นตัวอย่างที่ชัดเจนและเป็นรูปธรรมในเนื้อหาแต่ละบท

ตลอดช่วงระยะเวลาการรับราชการหลายทศวรรษของบรรณาธิการ ก่อเกิดประสบการณ์การสอน การวิจัย รวมทั้งการทำงานด้านการประเมินผลและการวิจัยทางการศึกษามานานพอสมควรพบว่าผู้เขียนเป็นนักวิชาการจำนวนน้อยในแวดวงวิชาการทางด้านครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ที่จะเขียนงานเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยแบบเจาะลึกลงไปโดยเฉพาะสาขาวิชาของตนเอง ที่แสดงให้เห็นความถนัดลึกซึ้งของเนื้อหาและเสนอภาพตัวอย่างเครื่องมือแต่ละชนิดที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลสำหรับการทำวิจัยเฉพาะสาขาวิชาสังคมศึกษา

ในทางตรงกันข้ามจากประสบการณ์ที่ได้รับเชิญเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ร่วม และร่วมเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในสาขาวิชาต่างๆ ที่ไม่ใช่สาขาวิชาทางด้านประเมินผลและวิจัยทางการศึกษา พบว่านักศึกษาเกิดความคลาดเคลื่อนสูงในการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยทางการศึกษาเข้าสู่สาขาวิชาที่ตนเองกำลังศึกษาและทำวิทยานิพนธ์ ทั้งนี้บรรณาธิการตระหนักดีว่าส่วนหนึ่งน่าจะมาจากปัญหาความขาดแคลนหรือไม่มีตำราและหนังสือที่แต่งขึ้นเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยเป็นการเฉพาะของสาขาวิชานั้นโดยตรง ส่งผลให้นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียนทางด้านครุศาสตร์และศึกษาศาสตร์ จึงได้ยึดถือตำราหรือหนังสือเครื่องมือการวิจัยทางการศึกษาทั่วไป แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการทำวิจัยและวิทยานิพนธ์ของตนเอง จากสภาพดังกล่าวส่งผลให้เกิดความคลาดเคลื่อนและประสบปัญหาต่างๆ ในกระบวนการทำวิจัยที่พบเห็นได้อยู่บ่อยครั้ง

ในฐานะที่ทำหน้าที่เป็นบรรณาธิการหนังสือเล่มนี้ เมื่อพิจารณาคุณภาพหนังสือแล้ว ต้องขอกล่าวคำชื่นชมและให้กำลังใจแก่ผู้เขียน เนื่องด้วยเหตุผลสองประการ ดังนี้ ประการแรก ผู้เขียนไม่ได้สำเร็จการศึกษาทางด้านการวิจัยและประเมินผลโดยตรงแต่มีความสามารถในการสร้างสรรค์งานเขียนเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยออกมาเป็นหนังสือที่มีความเหมาะสมเฉพาะทางสาขาวิชาสังคมศึกษาได้ดี และประการที่สอง ด้วยประสบการณ์สอน การวิจัยและการทำงานวิชาการที่สั่งสมมาของผู้เขียน ประกอบกับทักษะการสังเกตและจดจำปัญหา รวมทั้งปัญหาในทัศน์ที่คลาดเคลื่อนและข้อผิดพลาดต่างๆ ของกระบวนการทำวิจัยทางสังคมศึกษาในระยะเวลาร่วมทศวรรษที่ผ่านมาของผู้เขียนจึงได้กลั่นความรู้และประสบการณ์ทั้งหมด เพื่อสร้างสรรค์งานคุณภาพเล่มนี้ขึ้นมาปรับใช้ในแวดวงสังคมศึกษาของประเทศไทย

ท้ายนี้ ขอขอบคุณคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เขียนในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าหนังสือเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาเล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ทางการวิจัยในแวดวงสาขาวิชาสังคมศึกษาไทย รวมทั้งเป็นพลังผลักดันที่สำคัญหนึ่งในการช่วยพัฒนาและยกระดับคุณภาพการวิจัยทางสังคมศึกษาได้อย่างแท้จริง

รองศาสตราจารย์อุเทน ปัญโญ
บรรณาธิการ

คำนำ

ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 3

หนังสือเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา (Social Studies Research Tools) พิมพ์ครั้งที่ 3 นี้ ผู้เขียนได้ปรับปรุงเนื้อหาให้มีความเข้มข้น ทันสมัย และแสดงตัวอย่างเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแต่ละชนิดให้เห็นเด่นชัดมากยิ่งขึ้นกว่าการจัดพิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2559 และจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2560 ที่ผ่านมา ซึ่งการจัดพิมพ์ทั้งสองครั้งได้รับการตอบรับจากผู้อ่านแบบเกินความคาดหมาย ดังนั้น ในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ผู้เขียนได้เรียบเรียงเนื้อหาสาระทั้งหมดขึ้นใหม่ภายใต้หลักการสำคัญ 3 ประการ ดังนี้

1) เพื่อเป็นหลักคิดและแนวทางในการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาให้แก่นิสิตนักศึกษาในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก วิชาเอกสังคมศึกษาที่กำลังดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและลดความคลาดเคลื่อนในการทำวิจัยอันอาจเกิดขึ้นได้ หากนิสิตนักศึกษาและผู้วิจัยได้รับความรู้ หลักคิดและแนวทางเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาตามหลักวิชาการที่ถูกต้องแล้ว

2) หนังสือเล่มนี้ได้ปรับปรุงและพัฒนาขึ้นไปพร้อมๆ กับการปรับปรุงหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิตและปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาศาสตร์ วิชาเอกสังคมศึกษา ปีการศึกษา 2561 ที่มุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตให้เป็นนักวิชาการและนักวิชาชีพสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรมทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ขึ้นได้ อีกทั้งตอบสนองต่อนโยบายและยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (2561-2580) ในการช่วยกันขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไทยไปสู่ Thailand 4.0 ให้เห็นประจักษ์ชัดในอนาคตอันใกล้

3) เพื่อยกระดับมาตรฐานการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาที่เป็นแนวทางหนึ่งในการเพิ่มพูนวิทยาการและองค์ความรู้ในอาณานิคมของวิชาสังคมศึกษาให้เกิดความหลากหลาย ทันสมัย และก้าวไกลในระดับสากล ในขณะที่เดียวกันนักวิชาการทางสังคมศึกษาจำเป็นต้องผลิตองค์ความรู้ที่สดใหม่เพื่อรับใช้สังคมและประเทศชาติให้ได้อย่างแท้จริงเกิดประสิทธิผลสูงและยั่งยืน

ด้วยหลักการสำคัญ 3 ประการดังกล่าว ก่อเกิดแนวคิดพื้นฐานในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ที่ผู้เขียนได้พัฒนามาจาก 2 ส่วนด้วยกัน ดังนี้ ส่วนแรกมาจากแนวคิดทฤษฎีและหลักการจากผู้ทรงคุณวุฒินักวิชาการทั้งของไทยและต่างประเทศที่ได้รังสรรค์งานวิชาการทางด้านเครื่องมือการวิจัย ส่วน

ที่สองมาจากผลการศึกษาวิจัยเรื่อง “มโนทัศน์ที่คลาดเคลื่อนในการวิจัยทางสังคมศึกษา” ของผู้เขียน ประสมกับประสบการณ์สอน การทำวิจัยและการปฏิบัติหน้าที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ทั้งในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก พบว่านิสิตนักศึกษาจำนวนไม่น้อยเกิดความสับสนและความไม่เข้าใจ วิธีการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาในวิทยานิพนธ์ของตนเอง ส่วนครูสังคมศึกษาในโรงเรียนเกิดปัญหาการเลือกใช้และปรับเปลี่ยนเครื่องมือการวิจัยสู่การทำวิจัยทางสังคมศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการทำวิทยานิพนธ์และการทำวิจัยที่เป็นปัญหาเรื้อรังในระยะเวลาที่ผ่านมา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญอันจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพงานวิจัยที่ปรากฏและเผยแพร่ออกสู่สาธารณชน ด้วยเหตุดังกล่าว ผู้เขียนจึงได้มีเจตนารมณ์มุ่งมั่นแน่วแน่ในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ขึ้น เพื่อตอบโจทยปัญหาที่เกิดขึ้นดังกล่าว โดยแบ่งออกเป็น 8 บท ดังนี้

บทที่ 1 บทนำ

บทที่ 2 แบบทดสอบ

บทที่ 3 แบบสอบถาม

บทที่ 4 แบบสัมภาษณ์

บทที่ 5 แบบสังเกต

บทที่ 6 แบบสำรวจรายการ

บทที่ 7 แบบวิเคราะห์เอกสาร

บทที่ 8 บทสรุปเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา

ทั้ง 8 บทนี้มีเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาจำนวน 6 ชนิดที่ได้จากการศึกษาวิจัยเรื่อง “การสังเคราะห์งานวิจัยทางสังคมศึกษาในประเทศไทย ระหว่างปี พ.ศ. 2507-2560” มีจำนวนทั้งสิ้น 1,569 เรื่อง โดยงานดังกล่าวได้มาจากฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์ ThaiLIS (Thai digital collection) ซึ่งเป็นฐานข้อมูลงานวิจัยฉบับเต็ม ที่ได้รับรวบรวมจาก 11 มหาวิทยาลัยในประเทศไทย ผลการวิจัยพบว่า เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาที่ผู้วิจัยเลือกใช้เกินกว่าร้อยละ 50 จากชนิดของเครื่องมือการวิจัยทั้งหมดเรียงตามลำดับจากมากไปหาน้อย ได้แก่ แบบทดสอบ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต แบบสำรวจรายการ และแบบวิเคราะห์เอกสาร ผู้เขียนจึงได้เรียบเรียงเนื้อหาของแต่ละบทดังปรากฏในเล่มนี้

คุณภาพของหนังสือเล่มนี้ที่เกิดขึ้น ผู้เขียนขอขอบคุณแต่บูรพาจารย์อันได้แก่บิดา มารดา และครูบาอาจารย์ที่ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ผู้เขียนที่เต็มเปี่ยมไปด้วยคุณงามความดีและคุณค่าตลอดระยะเวลาเสมอมา ที่สำคัญคุณงามความดีอันจักเกิดขึ้นจากการใช้ประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขอมอบให้แก่ผู้ทรงคุณวุฒิและปรมาจารย์ทุกท่านดังที่ปรากฏนามในบรรณานุกรมทุกแห่ง

รวมทั้ง คณบดี หัวหน้าภาควิชาและผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ทุกท่านที่ส่งเสริมและให้การสนับสนุนบุคลากรในสังกัดด้วยดีเสมอมา

ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งประกอบด้วย รองศาสตราจารย์ อุเทน ปัญโญ ได้ให้เกียรติและเมตตาแก่ผู้เขียนที่ตอบรับหน้าที่เป็นบรรณาธิการประจำหนังสือเล่มนี้ ในการร่วมกันรังสรรค์ประโยชน์และพัฒนาคุณภาพงานวิชาการที่ก่อเกิดคุณูปการต่อแวดวงสังคมศึกษาของชาติไทย รวมทั้งอาจารย์ทุกท่านผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ผู้เขียนส่งผลให้ผู้เขียนมีความรู้ความสามารถในการส่งต่อและสร้างสรรค์องค์ความรู้เพื่อประโยชน์ต่อสังคมส่วนรวม ทั้งนี้ผู้เขียนขอแสดงความซาบซึ้งและกราบขอบพระคุณผู้เป็นเจ้าของผลงานทุกท่านที่ผู้เขียนนำมากล่าวอ้างในหนังสือเล่มนี้ ขอขอบพระคุณสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ที่เล็งเห็นความสำคัญและประโยชน์ของหนังสือเล่มนี้ ที่ได้ให้การส่งเสริมและสนับสนุนในการจัดพิมพ์เป็นอย่างดี โดยเฉพาะอย่างยิ่ง คุณไปรยา ฤทธาภรณ์ หัวหน้างานสำนักพิมพ์และวารสาร และเจ้าหน้าที่สำนักพิมพ์ ที่ช่วยดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือให้สำเร็จเสร็จสมบูรณ์

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณผู้ให้การสนับสนุนผู้เขียนด้วยดีเสมอมาและต่อเนื่องสม่ำเสมอ ได้แก่ คุณครูสังคมศึกษาในโรงเรียน นักศึกษาระดับมหาวิทยาลัยสังคมศึกษาที่เปรียบเสมือนเป็นครูของผู้เขียน โดยเฉพาะระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการการศึกษา นักวิจัยทางสังคมศึกษา ตลอดจนผู้สนใจทั่วไป หากปราศจากท่านดังที่ได้กล่าวมานี้ ซึ่งได้ร่วมกันช่วยสะท้อนคิดและส่งต่อคุณภาพงานให้แก่ผู้เขียนเพื่อให้ข้อเสนอแนะ รวมทั้งการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพเนื้อหาให้ดียิ่งขึ้นแล้ว ผู้เขียนคงจะไม่สามารถพัฒนาคุณภาพหนังสือบนพื้นฐานสภาพความเป็นจริงได้ดังที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่กันหนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยการช่วยเหลือและทำงานอย่างมีคุณภาพจากคุณอรุณวรรณ มุตพงษ์ ที่ช่วยดำเนินการต่างๆ ได้อย่างเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพสมดังเจตนารมณ์ของผู้เขียน รวมทั้งนางสาวสุพัฒตรา กลมเกลี้ยง ผู้ช่วยนักวิจัยและนักศึกษาปริญญาโท วิชาเอกสังคมศึกษา นางสาวสุรินทร์า หล้าสกุล บรรณารักษ์งานบริการสารนิเทศ สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ คุณกิตติกร วงศ์ไช้ และคุณอานนท์ ชันติ พนักงานปฏิบัติการคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้เขียนขอถือโอกาสนี้ขอบพระคุณทุกท่านด้วยใจจริงมา ณ โอกาสนี้

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล

พฤษภาคม 2562

คำนำ

ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 2

เกินความคาดหมายที่ หนังสือเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา (Social Studies Research Tools) ที่ได้จัดพิมพ์ครั้งที่ 1 ในปีที่ผ่านมาได้รับการตอบรับเป็นอย่างดีจากนักศึกษา คุณครูสังคมศึกษา ศึกษานิเทศก์ นักวิชาการศึกษา และผู้สนใจทั่วไป ซึ่งเกินความคาดหมายของผู้เขียนไว้มาก เนื่องด้วยในแวดวงวิชาการย่อมรู้ว่าการผลิตตำราหรือหนังสือวิชาการในสังคมไทยยังได้รับการตอบสนองน้อย ไม่คุ้มค่ากับผลประโยชน์ทางการตลาด แต่ที่หนังสือเล่มนี้ได้รับการตอบรับและสนับสนุนล้นหลาม ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะนักศึกษามีความจำเป็นต้องใช้ประโยชน์ในการทำวิทยานิพนธ์ ที่ต้องการเห็นแนวทางการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาที่เป็นรูปธรรมชัดเจน เข้าใจง่ายและตรงตามความต้องการในงานวิจัยของตนเอง ในส่วนสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาได้ให้การสนับสนุนไปเป็นจำนวนมากสำหรับการจัดฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ ตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ครูสภา และกระทรวงศึกษาธิการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาอย่างเข้มข้น หลากหลายและให้ก้าวหน้าต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก หลายหลักสูตรจึงเป็นหลักสูตรที่มุ่งเน้นการวิจัยเป็นฐานเพื่อพัฒนาวัฒนธรรมทางการศึกษา ในศตวรรษที่ 21 ให้เห็นเด่นชัด ที่เป็นผลผลิตของการดำเนินการวิจัยที่ตอบโจทย์และยุทธศาสตร์ การพัฒนาประเทศให้ได้อย่างแท้จริง

ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 นี้ ผู้เขียนยังคงเนื้อหาสาระไว้แต่เดิมและได้ปรับเปลี่ยนตัวอย่างการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาบ้างเล็กน้อยในบางตัวอย่าง ทั้งนี้ไม่ได้กระทบต่อเนื้อหาสาระหลักที่มีมาอยู่เดิมแต่อย่างใด ทั้งนี้เพราะได้รับคำยืนยันจากท่านผู้อ่านทั้งหลายว่า สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้เป็นอย่างดีเช่นเดิม ด้วยเหตุนี้ผู้เขียนจึงยังไม่มี ความจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงหรือแก้ไขเพิ่มเติมแต่อย่างไรมากนัก ประกอบกับผู้เขียนยังคงต้องการรักษาจุดเด่นของหนังสือเล่มนี้ให้อ่านเข้าใจง่ายเพราะมีคำอธิบายพร้อมตัวอย่างประกอบที่ชัดเจนทุกขั้นตอนในแต่ละบท รวมทั้งยังได้สรุปโครงสร้างสำคัญไว้ในรูปแบบแผนภาพในแต่ละบทเช่นกัน นอกจากนี้ยังได้จัดทำดัชนีไว้ท้ายเล่ม เพื่อความสะดวกในการค้นคว้าหรืออ้างอิงด้วย

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบพระคุณปรมาจารย์ทุกท่านซึ่งเป็นเจ้าของผลงานที่ผู้เขียนนำมากล่าวอ้างในหนังสือเล่มนี้ หากปราศจากผลงานของท่านทั้งหลาย ผู้เขียนคงขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องในการรังสรรค์และพัฒนางานต่อ ยอดออกไปปรับใช้สังคมได้อย่างแท้จริง รวมทั้งขอบคื หัวหน้า

ภาควิชาหลักสูตรการสอน และการเรียนรู้ คณะผู้บริหาร และเพื่อนพ้องในแวดวงวิชาการ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ตลอดจนนักศึกษา คณาจารย์ คุณครู นักวิชาการศึกษา ศิษยานุศิษย์ นักวิจัย และผู้สนใจทั่วไป ที่ให้การสนับสนุนด้วยดีมาโดยตลอด และเจ้าหน้าที่ที่ให้การช่วยเหลือ ได้แก่ คุณกิตติกร วงศ์ไข่ คุณอานนท์ ชันติ และคุณอรรธรณ มุลพงษ์ ที่ได้ช่วยประสานงานการจัดพิมพ์และตรวจทานได้อย่างละเอียดครบถ้วนและเรียบร้อย ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่าในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 2 นี้ จะได้รับการตอบรับจากทุกท่านด้วยดีอีกเช่นเคย ที่เล็งเห็นคุณค่าของเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา เพื่อร่วมกันยกระดับคุณภาพงานวิจัยสู่การพัฒนาการศึกษาชาติไทยให้เจริญรุดหน้าสมดังเจตนารมณ์ของรัฐบาลในการมุ่งสู่ Thailand 4.0 ในอนาคตอันใกล้นี้ ได้อย่างแท้จริง ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยใจจริงมา ณ โอกาสนี้

เชษฐภูมิ วรธนไพศาล
กรกฎาคม 2560

คำนำ

ในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 1

หนังสือเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา (Social Studies Research Tools) เล่มนี้ ผู้เขียนได้เรียบเรียงขึ้น โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญที่จะให้ครอบคลุมเนื้อหาสาระในลักษณะที่ผสมผสานกันทั้งหลักการ ทฤษฎี วิธีการประยุกต์และตัวอย่าง เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต และหลักสูตรปริญญาโทศึกษาศาสตร์ สาขาวิชาการศึกษา วิชาเอกสังคมศึกษา ในกระบวนวิชาการวิจัยทางสังคมศึกษา (071770) ซึ่งผู้เขียนเป็นผู้สอน ทั้งนี้ เพื่อให้ให้นักศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว ของคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ใช้เป็นหนังสือเรียนในวิชาดังกล่าว

ในการเรียบเรียงหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนได้กำหนดจุดมุ่งหมายไว้ 2 ประการ ประการแรก เพื่อให้ นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจและเกิดความสามารถในการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาในการดำเนินการจัดทำวิทยานิพนธ์ของตนเองได้ รวมทั้งคุณครูสังคมศึกษา ในสถานศึกษาต่างๆ สามารถนำตัวอย่างไปปรับใช้กับงานวิจัยของตนเองได้เช่นกัน ประการที่สอง เพื่อยกระดับคุณภาพงานวิจัยและวิทยานิพนธ์ในวงการสังคมศึกษาไทยให้มีคุณภาพ เป็นมาตรฐานสากล ปราศจากความคลาดเคลื่อน และผลการวิจัยสามารถรับใช้สังคมได้อย่างแท้จริง ทั้งนี้ผู้เขียนพยายามใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ที่คำนึงถึงผู้ใช้ประโยชน์จากหนังสือเป็นสำคัญ และได้จัดลำดับเนื้อหาสาระต่างๆ เข้าไว้อย่างเป็นระบบจำนวน 8 บท ที่ได้เรียบเรียงเนื้อหาตั้งแต่การทบทวนความรู้พื้นฐานไว้ในบทนำ ต่อมาด้วยเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาและในตอนท้ายกล่าวถึงจริยธรรมและประโยชน์ในการใช้เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้อาศัยแนวคิด ทฤษฎีและหลักการต่างๆ ที่มาจากผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญทางด้านเครื่องมือการวิจัยหลากหลายท่านและหลายแหล่งข้อมูล ดังที่ผู้เขียนนำมากล่าวอ้างในบรรณานุกรม ประสมกับประสบการณ์การสอนและการประสบพบเจอปัญหาของผู้เขียนในฐานะผู้สอนและอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ลักษณะการนำเข้าสู่เนื้อหาผู้เขียนมุ่งสร้างมโนทัศน์ที่สำคัญ (concept) ไว้แรกเริ่มของแต่ละบท เพื่อสร้างความรู้และความเข้าใจให้ถูกต้องและตรงกันระหว่างผู้อ่านและจุดมุ่งหมายของผู้เขียนดังปรากฏในเนื้อหาของหนังสือ อย่างไรก็ตาม ตัวอย่างการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยในแต่ละชนิดมีครบถ้วนทุกชนิดและทุกลักษณะ เพียงแต่บางตัวอย่างอาจไม่ได้มีการประยุกต์และนำมาแสดงให้เห็นได้ทั้งหมด ทั้งนี้ด้วยข้อจำกัดบางประการในการ

จัดทำหนังสือและผู้เขียนต้องการให้ผู้อ่านได้ศึกษาเพิ่มเติมรวมทั้งทดลองประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัย ภายใต้หลักการ ทฤษฎีและแนวทางของเนื้อหาที่ได้กล่าวไว้อย่างครอบคลุมแล้ว

ในขณะเดียวกัน หนังสือเล่มนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากปราศจากแรงบันดาลใจจากบุคคล 3 กลุ่ม กลุ่มแรก ประมาจารย์ผู้รังสรรค์ผลงานทุกท่านที่ผู้เขียนนำมาอ้างอิงในบรรณานุกรม กลุ่มที่สอง ผู้เชี่ยวชาญและเพื่อนอาจารย์ที่เป็นกัลยาณมิตรทางวิชาการทุกๆ ท่านที่ให้ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่มีคุณค่าและเกิดประโยชน์ต่อการเรียบเรียงหนังสือ และกลุ่มที่สาม สำคัญอย่างยิ่ง ได้แก่ นักศึกษาในสาขาวิชาสังคมศึกษา ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโทและปริญญาเอก รวมทั้งคุณครูสังคมศึกษา ในสถานศึกษาและนักวิจัยทางสังคมศึกษาในสถาบันต่างๆ ที่ให้การสนับสนุนกำลังใจ กำลังใจและ กำลังความคิดแก่ผู้เขียนอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งคอยกระตุ้นเตือนและรุดคอยผลงานเล่มนี้อย่างสม่ำเสมอ

นอกจากนี้ หนังสือเล่มนี้คงสำเร็จได้ยาก ถ้าหากมิได้รับการสนับสนุนจากคณบดี หัวหน้าภาควิชา และคณะผู้บริหารคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่าน รวมทั้งเจ้าหน้าที่ ภาควิชาหลักสูตร การสอนและการเรียนรู้ และบรรณารักษ์ห้องสมุดที่ให้การช่วยเหลือการค้นคว้าแหล่งข้อมูล ที่ทันสมัยและเป็นปัจจุบันให้แก่ผู้เขียน อีกทั้งนักศึกษาปริญญาโทในหลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษา วิชาเอกสังคมศึกษา รหัส 58 ทุกคน ที่ผู้เขียนเป็นที่ปรึกษา เราทั้งหลายได้ช่วยกัน สะท้อนคิดและเสนอแนะรูปแบบเนื้อหาของหนังสือเล่มนี้เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการใช้ประโยชน์ ได้อย่างแท้จริง

สุดท้ายนี้ คุณงามความดีอันอาจเกิดขึ้นจากคุณประโยชน์จากหนังสือเล่มนี้ ผู้เขียนขอโน้ม บูชาแด่พระคุณบิดาและมารดาผู้เป็นพรหมของบุตร ครูบาอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้และ ถวายทอดพระสมภารณการสอนและการเรียนรู้ให้แก่ผู้เขียนอย่างเยี่ยงมยุรค์ อีกทั้งขอขอบความดีให้แก่ นักศึกษาทุกคนที่ทำให้ผู้เขียนในฐานะอาจารย์ได้ทำงานในสิ่งที่ตนเองรักและพร้อมที่จะแลกเปลี่ยน เรียนรู้ร่วมกันตลอดไป ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่านด้วยใจจริงมา ณ โอกาสนี้

เชษฐภูมิ วรรณไพศาล

พฤศจิกายน 2559

สารบัญ

คำนำบรรณาธิการ	i
คำนำในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 3	iii
คำนำในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 2	vi
คำนำในการจัดพิมพ์ครั้งที่ 1	viii
สารบัญ	x
สารบัญภาพ	xiv
สารบัญตาราง	xv

บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 หลักการสำคัญของสังคมศึกษาสู่การวิจัยที่มีคุณภาพ	2
1.2 ความสำคัญของเครื่องมือการวิจัย	5
1.3 ประเภทของเครื่องมือการวิจัย	7
1.4 การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา	8
1.5 การประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา	37
1.6 สรุป	41
เอกสารอ้างอิง	43

บทที่ 2 แบบทดสอบ	45
2.1 หลักการสำคัญของแบบทดสอบ	46
2.2 การสร้างแบบทดสอบ	48
2.3 การตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบ	59
2.4 การประยุกต์ใช้แบบทดสอบในการวิจัยทางสังคมศึกษา	64
2.5 สรุป	101
เอกสารอ้างอิง	103

สารบัญ

บทที่ 3 แบบสอบถาม	105
3.1 หลักการสำคัญของแบบสอบถาม	106
3.2 การสร้างแบบสอบถาม	108
3.3 การตรวจสอบคุณภาพแบบสอบถาม	115
3.4 การประยุกต์ใช้แบบสอบถามในการวิจัยทางสังคมศึกษา	117
3.5 สรุป	135
เอกสารอ้างอิง	137
บทที่ 4 แบบสัมภาษณ์	139
4.1 หลักการสำคัญของแบบสัมภาษณ์	140
4.2 การสร้างแบบสัมภาษณ์	143
4.3 การตรวจสอบคุณภาพแบบสัมภาษณ์	147
4.4 การประยุกต์ใช้แบบสัมภาษณ์ในการวิจัยทางสังคมศึกษา	149
4.5 สรุป	153
เอกสารอ้างอิง	155
บทที่ 5 แบบสังเกต	157
5.1 หลักการสำคัญของแบบสังเกต	158
5.2 การสร้างแบบสังเกต	161
5.3 การตรวจสอบคุณภาพแบบสังเกต	163
5.4 การประยุกต์ใช้แบบสังเกตในการวิจัยทางสังคมศึกษา	167
5.5 สรุป	172
เอกสารอ้างอิง	174

สารบัญ

บทที่ 6 แบบสำรวจรายการ	175
6.1 หลักการสำคัญของแบบสำรวจรายการ	176
6.2 การสร้างแบบสำรวจรายการ	177
6.3 การตรวจสอบคุณภาพแบบสำรวจรายการ	178
6.4 การประยุกต์ใช้แบบสำรวจรายการในการวิจัยทางสังคมศึกษา	180
6.5 สรุป	185
เอกสารอ้างอิง	186
บทที่ 7 แบบวิเคราะห์เอกสาร	187
7.1 หลักการสำคัญของแบบวิเคราะห์เอกสาร	188
7.2 การสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร	190
7.3 การตรวจสอบคุณภาพแบบวิเคราะห์เอกสาร	192
7.4 การประยุกต์ใช้แบบวิเคราะห์เอกสารในการวิจัยทางสังคมศึกษา	194
7.5 สรุป	206
เอกสารอ้างอิง	208
บทที่ 8 บทสรุปเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา	209
8.1 จริยธรรมในการใช้เครื่องมือการวิจัยและการทำวิจัย	210
8.2 ประโยชน์ของเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา	215
8.3 แนวทางและเทคนิคการสร้างและพัฒนาเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา	217
8.4 สรุป	222
เอกสารอ้างอิง	225

สารบัญ

บรรณานุกรม	227
อภิธานศัพท์	235
ดัชนี	239

Copyright

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1	สรุปบทที่ 1 บทนำ	42
ภาพที่ 2.1	สรุปบทที่ 2 แบบทดสอบ	102
ภาพที่ 3.1	สรุปบทที่ 3 แบบสอบถาม	136
ภาพที่ 4.1	สรุปบทที่ 4 แบบสัมภาษณ์	154
ภาพที่ 5.1	ระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมในการสังเกต	159
ภาพที่ 5.2	สรุปบทที่ 5 แบบสังเกต	173
ภาพที่ 6.1	สรุปบทที่ 6 แบบสำรวจรายการ	185
ภาพที่ 7.1	ขั้นตอนการสร้างแบบวิเคราะห์เอกสาร	190
ภาพที่ 7.2	ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาในรูปแบบตารางความถี่	198
ภาพที่ 7.3	ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลจากการศึกษาในรูปแบบคำร้อยละ	199
ภาพที่ 7.4	ตัวอย่างการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบการเขียนบรรยาย	200
ภาพที่ 7.5	สรุปบทที่ 7 แบบวิเคราะห์เอกสาร	207
ภาพที่ 8.1	เทคนิค 32 ประการสำหรับงานสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัย	218
ภาพที่ 8.2	สรุปบทที่ 8 บทสรุปเกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา	224

สารบัญตาราง

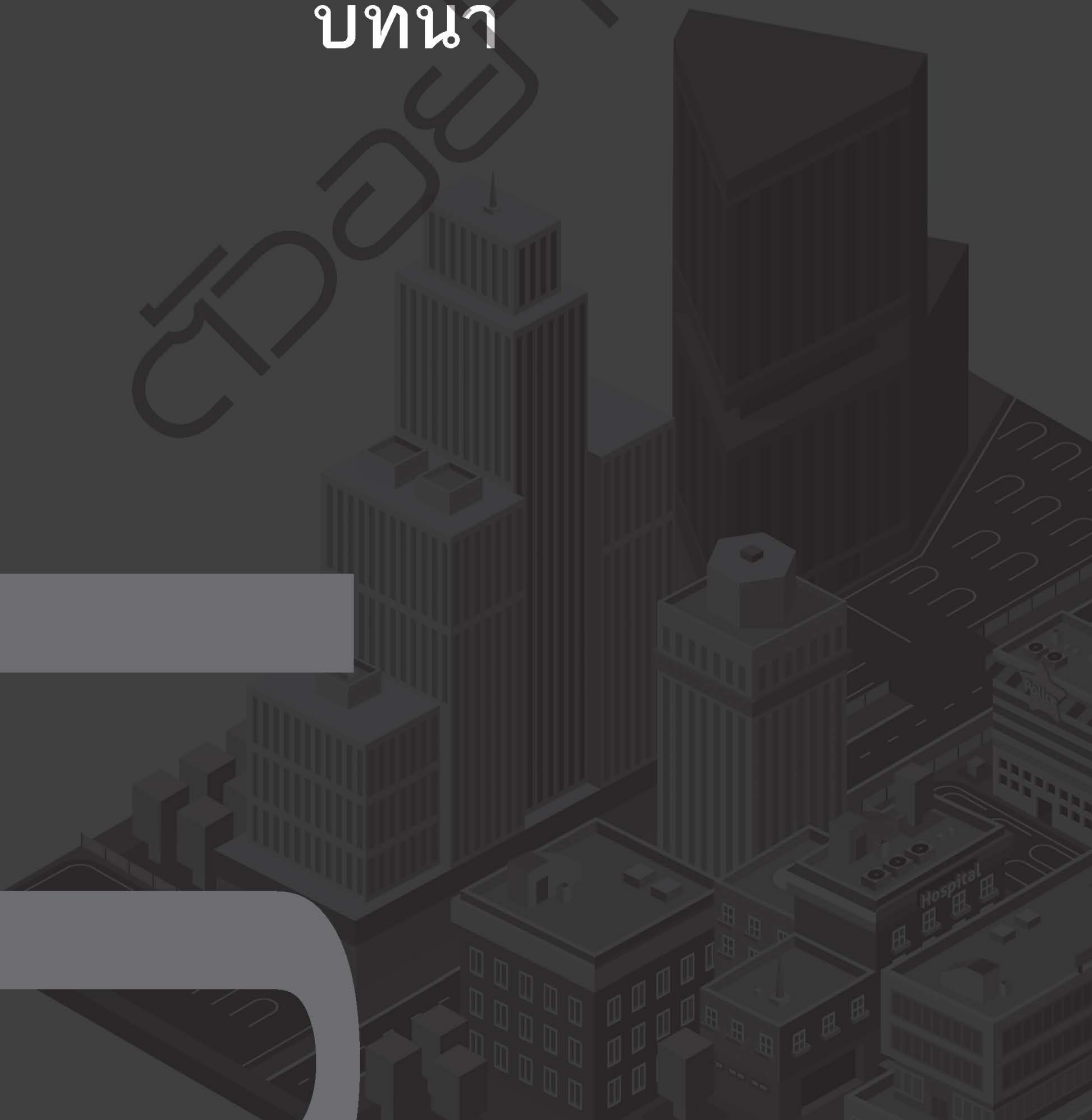
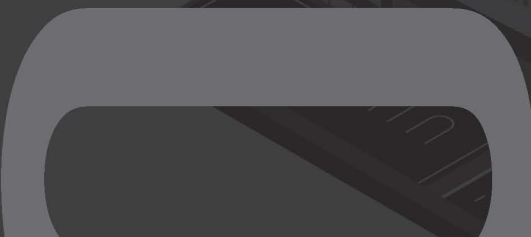
ตารางที่ 1.1	ประเภทของความเที่ยง	16
ตารางที่ 1.2	สรุปแนวทางการวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือวิจัย	32
ตารางที่ 1.3	การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัยทางสังคมศึกษาแต่ละประเภท	33
ตารางที่ 1.4	ชนิดการเรียนรู้และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล	37
ตารางที่ 1.5	การตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษา	39
ตารางที่ 2.1	ระดับพฤติกรรมพุทธิพิสัยของ Bloom (1956)	50
ตารางที่ 2.2	ระดับพฤติกรรมพุทธิพิสัยของ Anderson & Krathwohl (2001) มิติด้านกระบวนการพุทธิพิสัย (cognitive knowledge dimension)	51
ตารางที่ 2.3	ระดับพฤติกรรมพุทธิพิสัยของ Anderson & Krathwohl (2001) มิติของระดับความรู้ (knowledge dimension)	52
ตารางที่ 2.4	ตัวอย่างตารางวิเคราะห์หลักสูตร เรื่อง ภูมิศาสตร์	54
ตารางที่ 2.5	ตารางวิเคราะห์แบบทดสอบ	66
ตารางที่ 2.6	ตัวอย่างตารางเกณฑ์การให้คะแนนแบบทดสอบ	72
ตารางที่ 2.7	การตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบโดยการวิเคราะห์ความตรงเชิงเนื้อหา (IOC)	74
ตารางที่ 2.8	การตรวจสอบคุณภาพแบบทดสอบโดยการหาค่าความยาก (p) การหาอำนาจจำแนก (r) และการหาค่าความเที่ยง (KR-21)	75
ตารางที่ 3.1	ตัวเลือก 5 ระดับแบบลิเคิร์ทสเกล ที่พบบ่อยในงานวิจัย	110
ตารางที่ 3.2	การวิเคราะห์ความตรงแบบสอบถามด้วยการหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC)	116
ตารางที่ 4.1	การพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยสูตร CVI	148
ตารางที่ 5.1	การตรวจสอบคุณภาพความตรงของแบบสังเกตโดยผู้ทรงคุณวุฒิ	164
ตารางที่ 5.2	การตรวจสอบคุณภาพความเที่ยงของแบบสังเกต	166
ตารางที่ 7.1	การพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหาด้วยสูตร CVI	193

Social Studies Research Tools

บทที่ 1

บทนำ

คู่มือฉบับนี้

เครื่องมือการวิจัยเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและมีบทบาทอย่างมากในการวิจัย ด้วยเหตุผลที่ว่าเครื่องมือการวิจัยเป็นส่วนสำคัญในการวัดและการประเมินตัวแปรในการวิจัยที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูลต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันอย่างเป็นระบบ ก่อให้เกิดความกระชับ ตรงประเด็น และความต่อเนื่อง เป็นขั้นเป็นตอน ซึ่งจะช่วยลดความคลาดเคลื่อนในการเก็บข้อมูลลงไปได้ ในขณะที่เดียวกันเครื่องมือการวิจัยยังทำหน้าที่เป็นตัวเชื่อมระหว่างปัญหาการวิจัย วัตถุประสงค์ และสมมุติฐานการวิจัยกับข้อมูลที่จะนำมาใช้เป็นหลักฐาน ทั้งยังช่วยในการจัดเตรียมข้อมูลเพื่อให้การวิเคราะห์ง่ายขึ้นและไม่ก่อให้เกิดความคลาดเคลื่อนในการวัด สำหรับนักวิจัยแล้วการจะเลือกใช้เครื่องมือการวิจัยชนิดใดนั้น ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และลักษณะพฤติกรรมที่ต้องการจะวัด ซึ่งหมายความว่าต้องเลือกเครื่องมือให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นสำคัญ เนื่องจากเครื่องมือการวิจัยแต่ละประเภทจะมีลักษณะที่สำคัญและความสามารถในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แตกต่างกันออกไป

1.1 หลักการสำคัญของสังคมศึกษาสู่การวิจัยที่มีคุณภาพ

ความหมายของสังคมศึกษา ดังที่ วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2555ก, 2555ข) และ ชรินทร์ มั่งคั่ง (2561) ได้อธิบายว่าเป็นศาสตร์ที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาเยาวชนให้มีความเป็นพลเมืองที่มีความรู้ คู่คุณธรรม ทักษะ ทักษะคิด ค่านิยม และสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีความสุข และสังคมศึกษาเป็นรายวิชาที่มีลักษณะที่เป็นการบูรณาการแบบสหวิทยาการ โดยบูรณาการความรู้ที่ได้คัดสรรส่วนใหญ่มาจากกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ ในขณะเดียวกัน สิริวรรณ ศรีพหล (2552) ยังกล่าวอีกว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาลักษณะความเป็นพลเมืองดีนั้น ต้องจัดกิจกรรมในหลายๆ ลักษณะ ทั้งกิจกรรมในหลักสูตรและกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี พัฒนาเจตคติและจิตสำนึกความเป็นพลเมืองดี ตลอดจนมีทักษะและความสามารถในการที่จะอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมอย่างมีความสุข โดยจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และเสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนไว้ ดังนี้ 1) การสาธิต 2) การอภิปราย 3) การแสดงบทบาทสมมติ 4) การใช้เกมจำลอง 5) การแก้ปัญหา และ 6) การสืบสวนสอบสวน ประกอบกับ สุมนทิพย์ บุญสมบัติ (2555) เสนอไว้ว่า การสอนเพื่อพัฒนาความรับผิดชอบแก่เยาวชนด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนทั้งระดับหน่วยและบทเรียนมักจะเน้นการศึกษาแบบกลุ่ม มีการอภิปราย แลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกัน ครูอาจเข้าร่วมวางแผนงานกับนักเรียน ซึ่งกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้จะช่วยสนับสนุนสาระร่วมสมัยทางสังคมศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในแง่การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ การตัดสินใจ และการกระทำที่เกี่ยวข้องกับองค์การ

ทางสังคมอย่างแท้จริง ดังนั้นการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพนั้น จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการวิจัยควบคู่ไปด้วยเพื่อให้เกิดการค้นพบองค์ความรู้สำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนทางสังคมศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด

สอดคล้องกับ เชษฐภูมิ วรรณไพศาล (2560) ได้ให้ความหมายของ การวิจัยทางสังคมศึกษาว่าหมายถึง กระบวนการค้นคว้าหาความรู้ความจริง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างมีคุณภาพ ด้วยวิธีการที่เป็นระบบระเบียบและเชื่อถือได้ ตามแนวทางของวิธีการทางวิทยาศาสตร์ โดยผลจากการศึกษาค้นคว้าจะทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่และเพิ่มพูนองค์ความรู้ที่มีอยู่แต่เดิมให้ก่อเกิดประโยชน์ต่อความก้าวหน้าทางวิชาการหรือนำไปใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตพลเมืองพัฒนาบุคคลให้เป็นพลเมืองที่มีความรับผิดชอบในสังคมประชาธิปไตย รวมถึงพัฒนาความสามารถทางสติปัญญา สังคม และบุคลิกภาพในการตัดสินใจและร่วมกิจกรรมต่างๆ ในสังคมในการดำเนินการวิจัยทางสังคมศึกษาจะประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ ที่มีกระบวนการดำเนินงานที่ต่อเนื่องกันไป โดยเริ่มตั้งแต่ปัญหาในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล จนกระทั่งการนำเสนอผลการวิจัย ทั้งนี้การวิจัยที่ดีจะต้องใช้เครื่องมือในการทดสอบที่มีความตรง เชื่อถือได้ อีกทั้งยังต้องเหมาะสมกับวิธีการวิจัยโดยสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างครบถ้วน อยู่ในเกณฑ์มาตรฐานและถูกต้องตามหลักวิชาการ จึงจะทำให้ผลการวิจัยนั้นมีความน่าเชื่อถือและมีคุณค่าเพียงพอที่จะสามารถนำไปใช้งานหรือใช้ประโยชน์ได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ในขณะเดียวกัน สิ่งสำคัญที่นักวิจัยทางสังคมศึกษา จะต้องคำนึงถึงให้มากในการวิจัยแต่ละครั้ง นั่นคือความคลาดเคลื่อนในการวิจัย ทั้งนี้ความคลาดเคลื่อนนี้มักเกิดขึ้นได้เสมอเพียงแต่จะมีวิธีการอย่างไรเพื่อป้องกันให้ความคลาดเคลื่อนนั้นเกิดขึ้นน้อยที่สุด ดังตัวอย่างจากงานการศึกษาของสิริวรรณ ศรีพล (2560) ที่มุ่งพัฒนาชุดฝึกอบรมทางไกลเพื่อให้ครูสังคมศึกษาได้ใช้กับนักเรียนให้มีความรู้เชิงมนโมติในกลุ่มสาระการเรียนรู้ทางสังคมศึกษาได้อย่างถูกต้องไม่คลาดเคลื่อน สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างถูกต้องท่ามกลางสังคมที่เต็มไปด้วยเนื้อหาวิชาที่มีความหลากหลายและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ประกอบกับ บุญเรียง ขจรศิลป์ (2550) ได้อธิบายถึงความคลาดเคลื่อนในการทำวิจัยทางการศึกษาว่าการพิจารณาคุณภาพของการวิจัยจะพิจารณาใน 2 ประเด็นใหญ่ๆ คือ ความตรงภายใน (internal validity) และ ความตรงภายนอก (external validity) โดยความคลาดเคลื่อนที่เกิดขึ้นของการวิจัยในแต่ละขั้นตอนนั้น สรุปได้ดังนี้

1. ขั้นตอนการกำหนดคำถามวิจัย ความคลาดเคลื่อนในขั้นตอนนี้เกิดจากผู้วิจัยไม่ทราบคำถามวิจัยที่ต้องการคำตอบคืออะไร ผู้วิจัยเริ่มต้นงานวิจัยโดยถามตนเองว่าจะทำเรื่องอะไร พอไปอ่านงานวิจัยต่างๆ พบเรื่องที่น่าสนใจก็นำมาเป็นต้นแบบงานวิจัยของตนเอง เพียงแต่เปลี่ยนกลุ่มเป้าหมาย

เท่านั้น ซึ่งบริบทในการวิจัยของตนไม่เอื้อต่อการทำวิจัยในเรื่องดังกล่าว เป็นต้น ดังนั้นผู้วิจัยควรศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสาระที่ผู้วิจัยสนใจ และสรุปประเด็นให้ได้ว่ามีประเด็นอะไรบ้างที่รู้คำตอบแล้ว และประเด็นใดบ้างที่ยังไม่มีคำตอบหรือยังเป็นข้อโต้แย้งที่ไม่มีคำตอบชัดเจน ซึ่งจากขั้นตอนนี้จะทำให้ผู้วิจัยสามารถกำหนดคำถามวิจัยขึ้นได้

2. ขั้นตอนการเขียนโครงการวิจัย เป็นความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากการที่ผู้วิจัยไม่เขียนโครงการวิจัยหรือเขียนเพียงหยาบๆ มีแต่กรอบกว้างๆ ไม่ระบุรายละเอียด ไม่ระบุความเป็นมาของโครงการวิจัยที่ชัดเจน วัตถุประสงค์ของการวิจัยและสมมติฐานการวิจัย (ถ้ามี) ไม่สอดคล้องกับความเป็นมาของการวิจัย ไม่ขยายความหมายของศัพท์ที่จะนิยามหรือกำหนดไว้เป็นนิยามศัพท์ ไม่ระบุเครื่องมือวิจัยให้ชัดเจนว่าประกอบด้วยสาระสำคัญอะไรบ้าง มีขั้นตอนการสร้างเครื่องมืออย่างไร นำไปทดลองใช้อย่างไร การเก็บรวบรวมข้อมูลจากประชากรและกลุ่มตัวอย่างทำอย่างไร และมีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติอะไรอย่างไร ดังนั้น ผู้วิจัยจะต้องวางแผนการวิจัย ถ้าผู้วิจัยสามารถมองให้ทะลุตั้งแต่ต้นจนจบและสามารถเขียนโครงการวิจัยได้อย่างชัดเจนก็เป็นการยืนยันได้ว่าผู้วิจัยสามารถทำการวิจัยขั้นนี้ได้สำเร็จ

3. ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูล เกิดจากการที่ผู้วิจัยไม่มีการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในแง่ของความตรง (validity) ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของการสร้างเครื่องมือ เช่น สร้างแบบวัดเจตคติ แต่กระทั่งที่เขียนมาไม่ได้วัดเจตคติแต่เป็นการวัดข้อเท็จจริง นอกจากนี้การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่ไม่เหมาะสมและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือที่มีหลายด้าน ซึ่งแต่ละด้านเป็นอิสระต่อกัน ผู้วิจัยมักหาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงในภาพรวมทั้งหมดแทนที่จะหา ค่าสัมประสิทธิ์เป็นรายด้าน นอกจากนี้ยังเป็นเรื่องของการแปลความหมายจากการใช้โปรแกรมวิเคราะห์ข้อมูลสำเร็จรูปไม่ถูกต้อง เช่น ค่า Item total correlation ที่ได้จากคำสั่ง reliability จะเป็นค่าอำนาจจำแนกของแต่ละข้อ ซึ่งหากเครื่องมือเป็นแบบวัดเจตคติของลิเคิร์ต (Likert) ค่า Item total correlation ที่ได้จะเป็นค่าความสอดคล้องหรือความคงที่ของแต่ละข้อกับคะแนนรวมทั้งฉบับมิใช่ค่าอำนาจจำแนก เป็นต้น

4. ขั้นตอนการเก็บรวบรวมข้อมูล ความคลาดเคลื่อนในขั้นตอนนี้คือ ขาดการควบคุมตัวแปรเกิน ซึ่งทำให้ผลการวิจัยขาดคุณภาพในแง่ของความตรงภายใน ดังนั้น ผู้วิจัยจะต้องสุ่มตัวอย่างให้เป็นตัวแทนที่ดีของประชากรเป้าหมาย เลือกรูปแบบการสุ่มให้เหมาะสมกับสภาพของประชากรเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ของการวิจัย

5. ขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล ความคลาดเคลื่อนในขั้นตอนนี้ คือ การใช้สถิติไม่เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยและชนิดของข้อมูล ดังนั้น หลังจากรวบรวมข้อมูลมาแล้วต้องนำข้อมูลที่ได้มาตรวจสอบความสมบูรณ์และความเชื่อถือได้ของข้อมูลก่อนนำไปวิเคราะห์ข้อมูลส่วนการวิเคราะห์

ข้อมูลอาวิเคราะห์ในเชิงปริมาณหรือเชิงคุณภาพผู้วิจัยต้องเลือกให้เหมาะสมกับชนิดของข้อมูลและวัตถุประสงค์ของงานวิจัย

6. ขั้นตอนการเขียนรายงานการวิจัย ความคลาดเคลื่อนเกิดจากการเขียนประเด็นต่างๆ ที่ไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย การนำเสนอข้อมูลที่เินเยื่อ รายงานผลจากการประมวลผลข้อมูลไม่ถูกต้อง อภิปรายผลการวิจัยไม่เป็นโดยการนำผลการวิจัยมาเขียนซ้ำโดยไม่ใช้ประโยชน์ของข้อมูลพื้นฐานและไม่นำแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องในบทที่ 2 มาประกอบการอภิปรายผล รวมถึงการเขียนข้อเสนอแนะมักเสนอแนะตามทฤษฎีไม่ใช่ข้อเสนอแนะที่สืบเนื่องจากผลของการวิจัย

ดังจะเห็นได้ว่าในการสร้างเครื่องมือรวบรวมข้อมูลหรือเครื่องมือในการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจะต้องเลือกใช้ให้เหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย รวมถึงการเลือกใช้ให้เหมาะสมกับประเภทของตัวแปรที่ได้กำหนดไว้ ลดความคลาดเคลื่อนจากการวิจัยโดยใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลมากกว่า 1 วิธี และมีสาระครอบคลุมกับแนวคิดเชิงทฤษฎีของตัวแปรให้มากที่สุด โดยเครื่องมือที่สร้างขึ้นมานั้นจะต้องผ่านการตรวจสอบคุณภาพที่เหมาะสมด้วยเช่นกัน เพื่อให้เครื่องมือที่สร้างขึ้นสามารถเก็บรวบรวมข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์แปลผลและนำเสนอผลการวิจัยได้ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างมีคุณภาพ จึงจะเป็นแนวทางของการสร้างสรรค์งานวิจัยทางสังคมศึกษาสู่การวิจัยที่มีคุณภาพได้อย่างแท้จริง

1.2 ความสำคัญของเครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือการวิจัยนับได้ว่าเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของการวิจัยทุกรูปแบบ เครื่องมือการวิจัยทุกชนิดที่ใช้ในการวิจัยนั้นๆ สามารถใช้เก็บรวบรวมข้อมูลต่างๆ ทั้งข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง ข้อคิดเห็น ความพึงพอใจ ฯลฯ ที่เป็นส่วนประกอบสำคัญในการนำมาวิเคราะห์เพื่อประเมินผลตัวแปรที่กำหนดไว้ในการวิจัยนั้นๆ โดยเครื่องมือวิจัยจะเป็นการเชื่อมโยงระหว่างปัญหาของการวิจัย วัตถุประสงค์การวิจัย สมมติฐานการวิจัย และข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้เข้าไว้ด้วยกัน โครงสร้างของเครื่องมือการวิจัยจะเป็นส่วนช่วยให้การเก็บข้อมูลในการวิจัยนั้นตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยไม่คลาดเคลื่อน การเก็บข้อมูลสามารถทำได้อย่างเป็นขั้นตอนที่เหมาะสม อีกทั้งยังช่วยลดความผิดพลาดจากการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ไม่จำเป็นได้อีกด้วย ข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือวิจัยจึงสามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อการสรุปผลการวิจัยที่มีคุณภาพได้ต่อไป

Social Studies Research Tools

บทที่ 2

แบบทดสอบ

20

แบบทดสอบ (test) เป็นเครื่องมือการวิจัยลำดับแรกสุดที่นิยมใช้ในงานวิจัยทางสังคมศึกษา เนื่องด้วยแบบทดสอบเป็นชุดของคำถาม ปัญหาสถานการณ์ กลุ่มของงานหรือกิจกรรมอย่างเป็นอย่างหนึ่งที่ใช้เป็นสื่อ กระตุ้นสมอง ยั่วหรือชักนำให้ผู้ถูกทดสอบแสดงพฤติกรรมหรือปฏิกิริยาตอบสนองออกมาในเชิงความสามารถของบุคคลนั้นๆ ตามแนวทางที่ต้องการทดสอบ แบบทดสอบจึงเป็นเครื่องมือวัดสมรรถภาพทางสมองที่ค่อนข้างมีประสิทธิภาพมากที่สุดชนิดหนึ่ง ทั้งนี้การใช้เครื่องมือการวิจัยชนิดแบบทดสอบจะมีลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ 1) แบบทดสอบเป็นวิธีเชิงระบบ (systematic procedure) 2) แบบทดสอบเป็นการวัดพฤติกรรม (behaviors) และ 3) แบบทดสอบเป็นเพียงส่วนหนึ่งของพฤติกรรมที่ต้องการวัดทั้งหมด (sample of all possible items)

2.1 หลักการสำคัญของแบบทดสอบ

แบบทดสอบ หมายถึง ชุดของข้อคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อใช้วัดค่าของตัวแปรที่สามารถวัดได้ และนำไปวิเคราะห์ที่ได้ซึ่งโดยส่วนใหญ่นิยมนำมาใช้เพื่อวัดการเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัยหรือวัดความสามารถทางด้านสติปัญญา โดยการวัดและประเมินผลแบบทดสอบนั้นต้องมีคำตอบที่ถูกต้องแน่นอนและมีการตรวจให้คะแนนอย่างสมเหตุสมผล

ดังที่ American Educational Research Association (AERA), American Psychological Association (APA) & National Council on Measurement in Education (2014) ได้จำแนกแบบทดสอบไว้ ดังนี้

1. แบ่งตามเกณฑ์จุดประสงค์ในการวัด

- 1.1 แบบสอบอิงเกณฑ์ (criterion-referenced test)
- 1.2 แบบสอบอิงกลุ่ม (norm-referenced test)

2. แบ่งตามเกณฑ์เวลาสอบ

- 2.1 แบบสอบวัดความเร็ว (speed test)
- 2.2 แบบสอบวัดความสามารถ (power test)

3. แบ่งตามเกณฑ์จำนวนผู้สอบ

- 3.1 แบบทดสอบเดี่ยว (individual test)
- 3.2 แบบทดสอบกลุ่ม (group test)

4. แบ่งตามเกณฑ์วิธีการตอบ

- 4.1 แบบให้เขียนตอบ (paper pencil test)
- 4.2 แบบปฏิบัติ (performance test)
- 4.3 แบบปากเปล่า (oral test)
- 4.4 แบบใช้คอมพิวเตอร์ (computer test)

5. แบ่งตามเกณฑ์ลักษณะการใช้

- 5.1 แบบสอบย่อย (formative test)
- 5.2 แบบสอบรวม (summative test)

6. แบ่งตามเกณฑ์ของสิ่งที่วัด

- 6.1 แบบสอบวัดความรู้ (achievement test)
- 6.2 แบบสอบวัดความถนัด (aptitude test)
- 6.3 แบบสอบวินิจฉัย (diagnostic test)
- 6.4 แบบสอบวัดความพร้อม (readiness test)

7. แบ่งตามเกณฑ์ความเป็นมาตรฐาน

- 7.1 แบบสอบมาตรฐาน (standardized test)
- 7.2 แบบสอบที่ครูสร้าง (teacher-made test)

8. แบ่งตามเกณฑ์การตอบ

- 8.1 แบบสอบอัตนัย (subjective test)
- 8.2 แบบปรนัย (objective test)

สำหรับรูปแบบของแบบทดสอบที่นิยมใช้ในการวิจัยทางสังคมศึกษา มี 3 รูปแบบใหญ่ๆ ได้แก่ แบบทดสอบปรนัย แบบทดสอบอัตนัย และแบบทดสอบภาคปฏิบัติ

1) แบบทดสอบปรนัย (objective test) เป็นแบบทดสอบที่มีความเป็นปรนัยสูง กล่าวคือ ไม่ว่าจะเป็นข้อคำถามแต่ละข้อ การให้คะแนนแบบทดสอบ รวมถึงการแปลความหมายของคะแนน จะต้องมีความชัดเจน และไม่ว่าจะเป็นบุคคลใดเป็นผู้ตรวจให้คะแนนก็สามารถให้คะแนนได้ถูกต้องตรงกันทุกครั้งเสมอ ข้อสอบปรนัยที่ดีต้องมีลักษณะของคำถามที่เข้าใจได้ตรงกันทั้งผู้ออกข้อสอบและผู้สอบ แบบทดสอบปรนัยประกอบด้วย ข้อสอบแบบถูกผิด แบบจับคู่ แบบเติมคำหรือแบบตอบสั้น และแบบเลือกตอบ

2) แบบทดสอบอัตนัย (subjective test) เป็นแบบทดสอบที่มีการตรวจให้คะแนนมีความเป็นปรนัยต่ำ นั่นคือการตรวจให้คะแนนจะขึ้นอยู่กับวิจารณญาณของผู้ตรวจให้คะแนนแต่ละคน โดยแบบทดสอบอัตนัย ประกอบด้วย แบบความเรียง และแบบจำกัดคำตอบ

3) แบบทดสอบภาคปฏิบัติ (performance test) เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดและประเมินผลการเรียนรู้ภาคปฏิบัติหรือด้านทักษะพิสัย ซึ่งไม่สามารถใช้แบบทดสอบได้เช่นเดียวกับ การสอบในเนื้อหาทั่วๆ ไปได้ ดังนั้นจึงใช้การวัดและประเมินผลใน 3 ลักษณะ คือ การประเมินชิ้นงานที่สำเร็จ การประเมินกระบวนการ และการประเมินกระบวนการและผลงานที่ทำ

2.2 การสร้างแบบทดสอบ

แบบทดสอบที่ใช้ในการวิจัยทางสังคมศึกษา ในที่นี้ได้จำแนกออกเป็น 2 ชนิด ได้แก่ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบทดสอบวัดความถนัด ผู้เขียนได้สังเคราะห์และสรุปหลักในการสร้างแบบทดสอบไว้ ดังนี้ (จิตติรัตน์ แสงเลิศุทัย, 2558; พรรณี ลีกิจวัฒน์, 2554; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556; Cohen, Manion & Morrison, 2007; Cresswell & Clark, 2017; Das, 2017; Lcbay, Arslan & Jacobs, 2016; Leutner, Fleischer & Grunkorn, 2017; Levstik & Tyson, 2010; Shaver, 1991)

1. วิเคราะห์จุดประสงค์ เนื้อหาวิชา กำหนดพฤติกรรมที่ต้องการวัด โดยวิเคราะห์เนื้อหาและสาระที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ รวมถึงพฤติกรรมที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดขึ้นในแต่ละหัวข้อ จากนั้นจึงจัดทำตารางวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัด
2. ตารางวิเคราะห์มาตรฐานและตัวชี้วัด มักจำแนกพฤติกรรมของผู้เรียนตามแนวคิดของบลูม และคณะ ซึ่งได้แก่ ความจำ ความเข้าใจ การประยุกต์ใช้ การวิเคราะห์ การประเมิน การสังเคราะห์ และการสร้างสรรค์
3. กำหนดรูปแบบของแบบทดสอบให้สอดคล้องกับมาตรฐาน ตัวชี้วัด เนื้อหา ระยะเวลา รวมถึงศึกษาวิธีการสร้างและการหาคุณภาพของแบบทดสอบ
4. ลงมือเขียนข้อคำถามที่กำหนดไว้ โดยเลือกสถานการณ์และเนื้อหามาเป็นสิ่งเร้าให้ผู้ตอบแสดงพฤติกรรมออกมา
5. นำแบบทดสอบที่เขียนไว้มาทบทวนแล้วให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา

6. พิมพ์แบบทดสอบทั้งฉบับ ตรวจสอบแก้ไข แล้วนำไปทดลองใช้กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างที่ต้องการทดสอบในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำมาตรวจสอบคุณภาพในด้านความยาก อำนาจจำแนก และความเที่ยง ในขั้นต่อไป

7. ปรับปรุงแก้ไขแล้วจึงจัดพิมพ์แบบทดสอบฉบับจริงเพื่อนำไปเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

ซึ่งรายละเอียดที่สำคัญของการสร้างแบบทดสอบแต่ละชนิด จำแนกได้ดังนี้

1. แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

แบบทดสอบชนิดนี้เป็นแบบทดสอบที่ใช้วัดและประเมินทางด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) หรือ ความรู้ความจำ นั้นเอง ซึ่งจะแบ่งระดับพฤติกรรมทางด้านพุทธิพิสัยในการวัดออกเป็น 6 ด้าน ตามแนวคิดของบลูม (Bloom's Taxonomy) ได้แก่

- 1) ความรู้ เป็นระดับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเพียงแต่จำเนื้อหาสาระสำคัญที่เรียนรู้อาจได้
- 2) ความเข้าใจ เป็นระดับการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสามารถอธิบายความสัมพันธ์ของสาระสำคัญนั้นๆ กับสิ่งอื่น หรือสามารถตีความได้
- 3) การนำไปใช้ เป็นการเรียนรู้ระดับที่ผู้เรียนสามารถนำข้อมูลความรู้มาแก้ไขปัญหาสถานการณ์ต่างๆ ได้
- 4) วิเคราะห์ ผู้เรียนสามารถใช้ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณร่วมกับความรู้และความเข้าใจที่ได้เรียนรู้อาจวิเคราะห์ให้ได้มาซึ่งหลักการ หรือข้อสรุปที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาสาระนั้น
- 5) สังเคราะห์ ในระดับนี้ผู้เรียนสามารถคิดนวัตกรรม หรือคิดวิธีการใหม่ ในการแก้ไขสถานการณ์ต่างๆ ได้
- 6) ประเมินค่า ผู้เรียนสามารถตั้งเกณฑ์ในการประเมิน หรือตัดสินคุณค่าต่างๆ ได้ แสดงความคิดเห็นในเรื่องนั้นๆ ได้

โดยบลูม (Bloom, 1956) ได้แบ่งระดับพุทธิพิสัยออกเป็น 6 ระดับ ได้แก่ ความรู้ความจำ ความเข้าใจ การนำไปใช้ การวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และการประเมินค่า จากการสังเคราะห์วัตถุประสงค์การเรียนการสอนเพื่อใช้ในการออกข้อสอบให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ต้องการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ซึ่งความหมายของการวัดพุทธิพิสัยและคำบ่งชี้พฤติกรรมที่ปรากฏในวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ดังแสดงในตารางที่ 2.1

Social Studies Research Tools

บทที่ 3

แบบสอบถาม

33

แบบสอบถาม (questionnaire) เป็นเครื่องมือการวิจัยชนิดหนึ่งที่เป็นชุดของข้อความหรือข้อคำถามที่สร้างขึ้นมาเพื่อสอบถามความคิดเห็น หรือวัดความคิดเห็น ความต้องการ ความสนใจ เจตคติของผู้ตอบที่มีต่อสิ่งที่ผู้สร้างต้องการทราบ หรือเพื่อวัดความจริงที่ไม่ทราบ อันจะทำให้ได้มาซึ่งข้อเท็จจริงทั้งในอดีต ปัจจุบัน และการคาดคะเนเหตุการณ์ในอนาคตส่วนใหญ่จะอยู่ในรูปของคำถามเป็นชุดๆ เพื่อวัดสิ่งที่ต้องการวัด โดยมีคำถามเป็นตัวกระตุ้นแรงจูงใจ ให้บุคคลตอบออกมา นับว่าเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้วัดทางด้านจิตพิสัย (affective domain) โดยเฉพาะทางสังคมศึกษานิยมใช้เป็นจำนวนมาก เนื่องด้วยวิชาสังคมศึกษาเกี่ยวข้องกับชีวิต อารมณ์ สังคม ค่านิยม จิตใจ และทัศนคติของผู้คนเป็นสำคัญ

3.1 หลักการสำคัญของแบบสอบถาม

แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลโดยผู้ตอบจะตอบคำถามตามแนวทางที่กำหนดไว้ โดยจะเป็นคำถามที่ต้องการค้นหาเกี่ยวกับ พฤติกรรม ความเชื่อ และทัศนคติ แบบสอบถามเป็นเครื่องมือที่นิยมใช้แพร่หลายมากในปัจจุบันเนื่องจากทำได้ง่าย ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่าย สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้จำนวนมากภายใต้ระยะเวลาจำกัด

แบบสอบถามเหมาะสำหรับผู้ที่ให้ข้อมูลที่ไม่ต้องการเปิดเผยรายละเอียดส่วนบุคคล ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามจะไม่ระบุตัวตนของผู้ตอบแบบสอบถาม โดยมีวิธีในการเก็บข้อมูลได้หลากหลายวิธี ไม่ว่าจะเป็นการสัมภาษณ์โดยตรง หรือให้ผู้ตอบแบบสอบถามกรอกข้อมูลเอง นอกจากนี้อาจจะใช้วิธีการส่งแบบสอบถามไปทางไปรษณีย์ก็ได้

รูปแบบของคำถามที่ใช้ในการสร้างแบบสอบถามจะมีอยู่ 2 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่ คำถามแบบปลายปิด (close-ended question) ที่ผู้วิจัยได้กำหนดคำตอบไว้ให้เลือกตอบ และ คำถามแบบปลายเปิด (open-ended question) ที่ไม่มีการกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้า โดยผู้ตอบสามารถตอบคำถามหรือแสดงความคิดเห็นได้อย่างอิสระ

คำถามแบบปลายปิด สามารถแบ่งย่อยออกได้เป็น 4 รูปแบบ ได้แก่

1. คำถามแบบตอบรับหรือปฏิเสธ จะมีลักษณะเป็นคำถามสั้นให้เลือกตอบรับหรือปฏิเสธเท่านั้น เช่น ใช่ – ไม่ใช่, เห็นด้วย – ไม่เห็นด้วย เป็นต้น
2. คำถามแบบให้เลือกตอบ จะมีตัวเลือกที่เป็นคำตอบให้เลือกหลายข้อ โดยผู้ตอบเลือกตอบเพียงข้อเดียว แต่ทั้งนี้หากผู้วิจัยต้องการให้ตอบได้หลายข้อ จะมีการระบุว่า เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ

3. คำถามแบบให้น้ำหนัก ผู้ตอบจะแสดงความคิดเห็นตามน้ำหนักเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย หรือ เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก โดยมีคำตอบให้เลือก 5 ข้อ ซึ่งแต่ละข้อจะกำหนดคะแนนตามน้ำหนัก ดังเช่น 5 – มากที่สุด, 4 – มาก, 3 – ปานกลาง, 2 – น้อย, 1 – น้อยที่สุด

4. คำถามแบบให้จัดลำดับความสำคัญ เป็นคำถามที่ผู้ตอบจะเรียงลำดับตามความรู้สึกจากมากไปหาน้อย หรือ จากน้อยไปหามาก โดยการใส่หมายเลขกำกับ ตั้งแต่ 1, 2, 3,

คำถามปลายปิดเป็นคำถามที่มีการกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าผู้ตอบจึงไม่ต้องเสียเวลาในการตอบแบบสอบถามมากนัก อีกทั้งคำตอบที่ได้ก็ตรงประเด็นไม่ออกนอกเรื่อง การให้คะแนนของแบบสอบถามก็มีความเป็นปรนัยสูง แต่ข้อเสียของคำถามแบบปลายปิดนั้น บางครั้งอาจได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนได้ เช่น ผู้ตอบขาดอิสระในเรื่องความคิดเห็นเนื่องจากการกำหนดคำตอบไว้อยู่แล้ว หากผู้ตอบต้องการคำตอบอื่นก็ไม่สามารถเพิ่มเติมได้ เลือกตอบได้เพียงคำตอบที่กำหนดไว้แล้ว ซึ่งอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงก็ได้

คำถามปลายเปิด จะเป็นคำถามที่ผู้ตอบสามารถตอบเองได้อย่างอิสระ สามารถแสดงความคิดเห็นได้โดยเสรี ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นคำถามเกี่ยวกับความคิดเห็นส่วนตัวของผู้ตอบ ข้อเสนอแนะต่างๆ ซึ่งการตอบคำถามปลายเปิดนี้จะเป็นการตอบคำถามโดยไม่มีการกำหนดคำตอบไว้ล่วงหน้าและไม่มีการชี้นำคำตอบโดยผู้วิจัย ผู้ตอบจึงสามารถอธิบายได้อย่างชัดเจน แต่ทั้งนี้คำตอบที่ได้นำมาวิเคราะห์ข้อมูลได้ยาก เนื่องจากคำตอบไม่เป็นมาตรฐาน บางคำตอบก็ไม่เข้าประเด็นที่ต้องการ และการตีความก็ขึ้นอยู่กับทัศนะของผู้วิจัย ดังนั้นอาจจะทำให้ข้อมูลที่ได้นั้น ขาดความน่าเชื่อถือ

นักวิจัยส่วนใหญ่มักนิยมใช้คำถามแบบปลายปิดมากกว่าแบบปลายเปิด แต่โดยทั่วไปแล้วแบบสอบถามมักจะมีทั้งสองชนิดให้ตอบ เพียงแต่คำถามในข้อใดที่สามารถกำหนดคำตอบได้ ก็ทำเป็นคำถามแบบปลายปิด ส่วนในข้อที่เป็นคำถามแบบปลายเปิดจะเป็นข้อที่มีน้อยที่สุด ในแบบสอบถามและมักจะเป็นข้อที่อยู่ในส่วนท้ายๆ ของแบบสอบถามเสมอ ซึ่งในการวิจัยทางสังคมศึกษาให้ความสำคัญทั้งคำถามแบบปลายปิดและแบบปลายเปิด โดยเฉพาะปลายเปิด ผู้วิจัยทางสังคมศึกษามักกำหนดเป็นประเด็นต่างๆ เพื่อให้ง่ายและสะดวกสำหรับผู้ตอบแบบสอบถามและสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลของผู้วิจัยเองอีกด้วย

3.2 การสร้างแบบสอบถาม

การสร้างแบบสอบถามเพื่อใช้ในการวิจัยทางสังคมศึกษา ต้องสร้างจากกรอบแนวคิดทฤษฎีของตัวแปรที่ต้องการศึกษา ทั้งนี้ได้สรุปหลักในการสร้างแบบสอบถามที่เหมาะสมกับประเด็นที่ต้องการจะวัด ไว้ดังนี้ (เกียรติสุตา ศรีสุข, 2556; จิตติรัตน์ แสงเลิศอูทัย, 2558; ประสาธน์ เนืองเฉลิม, 2556; พรณีย์ ลีกิจวัฒน์, 2554; พรศักดิ์ ผ่องแผ้ว, 2545; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2557; Cohen, Manion & Morrison, 2007; Cresswell & Clark, 2017; Das, 2017; Lcbay, Arslan & Jacobs, 2016; Leutner, Fleischer & Grunkorn, 2017; Levstik & Tyson, 2010; Shaver, 1991)

1. พิจารณาขอบข่ายของข้อมูลที่ต้องการทั้งหมด โดยสังเคราะห์จากกรอบแนวคิดทฤษฎีที่ได้ศึกษาไว้ในการทบทวนวรรณกรรม มานิยามตัวแปรเชิงปฏิบัติการ
2. เลือกรูปแบบของคำถามให้เหมาะสมกับกลุ่มตัวอย่าง เช่น คำถามปลายเปิดหรือคำถามปลายปิด ซึ่งควรคำนึงถึงความสามารถในการระบุความเห็นของกลุ่มตัวอย่างด้วย ออกแบบมาตรวัดให้เหมาะสมโดยคำนึงถึงลักษณะของข้อมูลที่ต้องการ ตลอดจนวางแผนในการจัดกระทำกับข้อมูลที่สะดวกรวดเร็ว ให้ข้อสรุปได้ชัดเจน
3. สร้างคำถามตามรูปแบบที่ได้เลือกและกำหนดไว้ให้ครอบคลุมประเด็นสำคัญและวัตถุประสงค์ให้ครบถ้วน และควรคำนึงถึงเทคนิคในการสร้างคำถาม ได้แก่ การตั้งคำถามที่ชัดเจน ตรงประเด็น ใช้ภาษาที่ง่ายในการสื่อความหมาย และหลีกเลี่ยงคำศัพท์ทางเทคนิค เป็นต้น
4. จัดทำดัชนีฉบับของแบบสอบถามให้สมบูรณ์ ประกอบด้วย ชื่อแบบสอบถาม คำชี้แจงคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบ รวมถึงข้อคำถามที่ต้องการเก็บรวบรวมข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยควรวางรูปแบบให้ถูกต้องเหมาะสม สะดวกต่อการตอบและการจัดกระทำข้อมูลในภายหลัง
5. ตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถามและปรับปรุงข้อบกพร่อง เพื่อให้แบบสอบถามมีคุณภาพก่อนที่จะนำไปใช้จริง

รูปแบบของแบบสอบถามที่นิยมใช้ในการวิจัยทางสังคมศึกษา งานการศึกษาของ เชษฐภูมิวรรณไพศาล (2559) แบ่งออกได้ 2 ประเภท ได้แก่ คำถามปลายปิด และคำถามปลายเปิด

1. คำถามปลายปิด (close-ended question) แยกย่อยออกเป็น

- 1.1 คำถามให้เลือกตอบเพียงข้อเดียว (one choice) ซึ่งจำแนกย่อยออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1.1.1 แบบตอบรับหรือปฏิเสธ เช่น ใช่-ไม่ใช่, เห็นด้วย-ไม่เห็นด้วย เป็นต้น

1.1.2 แบบเลือกตอบเพียงคำตอบเดียว เช่น

ท่านชอบสาระใดในกลุ่มสาระวิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมมากที่สุด

() สาระศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม

() สาระหน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม

() สาระเศรษฐศาสตร์

() สาระประวัติศาสตร์

() สาระภูมิศาสตร์

1.2 แบบเลือกตอบได้หลายคำตอบ (multiple choices) เช่น

ท่านสามารถค้นคว้าหาความรู้เกี่ยวกับการวิจัยทางสังคมศึกษาผ่านสื่อใดได้บ้าง
(เลือกตอบได้มากกว่า 1 ข้อ)

() วารสารวิชาการ

() บทความทางการศึกษา

() หนังสือระเบียบวิธีวิจัย

() เว็บไซต์เพื่อการศึกษา

() สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์

() ฐานข้อมูลวิทยานิพนธ์อิเล็กทรอนิกส์

1.3 คำถามให้เลือกตอบโดยให้น้ำหนักความสำคัญ (weighting question) เป็นคำถาม
ที่เลือกตอบได้หลายคำตอบและเรียงลำดับความสำคัญจากมากไปหาน้อย หรือจากน้อยไปหามาก เช่น
ท่านคิดว่าปัญหาที่เกี่ยวกับสังคมไทยในปัจจุบันมีอะไรบ้าง (เรียงลำดับ 3 ลำดับแรก)

.....1. ระบบอุปถัมภ์

.....2. ปัญหาคอร์รัปชัน

.....3. ความไม่มั่นคงทางการเมือง

.....4. การพัฒนาชุมชนและสังคม

.....5. การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

.....6. การศึกษาของประชาชนยังไม่ทั่วถึง

.....7. อื่นๆ (ระบุ).....

1.4 คำถามแบบมาตรประเมินค่า (rating scale)

คำถามแบบมาตรประเมินค่านี้จะใช้วัดสิ่งที่เป็นนามธรรม ได้แก่ ค่านิยม ความรู้สึก นึกคิดต่างๆ ความพึงพอใจ ความต้องการ เป็นต้น โดยการแปลงเป็นตัวเลขที่ใช้แทนปริมาณความรู้สึก เหล่านั้นว่ามีปริมาณมากน้อยเพียงใด ซึ่งเป็นการวัดทัศนคติหรือเจตคตินั้นเอง โดยส่วนใหญ่แล้วมักจะ แบ่งระดับการวัดออกเป็น 5 ระดับ ได้แก่ 5 – มากที่สุด, 4 – มาก, 3 – ปานกลาง, 2 – น้อย, 1 – น้อยที่สุด หรือ 5 – เห็นด้วยอย่างยิ่ง, 4 – เห็นด้วย, 3 – ไม่แน่ใจ, 2 – ไม่เห็นด้วย, 1 – ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง เป็นต้น

การวัดทัศนคติหรือเจตคติด้วยวิธีนี้เป็นวิธีการที่แพร่หลายกว่าวิธีอื่นๆ เพราะมีความสะดวก ประหยัดเวลา สามารถวิเคราะห์ข้อมูลได้ในปริมาณมาก แต่มีข้อควรระวัง คือ การสร้าง ประโยคคำถามควรคำนึงถึงความถูกต้องของข้อความให้สอดคล้องกับสิ่งที่ต้องการวัด ทั้งนี้วิธีการวัด แต่ละวิธี ดังนี้

1.4.1 ลิเคิร์ทสเกล เป็นมาตรวัดที่ประเมินค่าจากคะแนนรวม ซึ่งสร้างขึ้นโดย เรนซิส ลิเคิร์ท (Rensis Likert, 1932) ซึ่งเป็นการสร้างชุดของคำถามหรือประโยคหลายๆ ข้อเพื่อวัด ทัศนคติในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยผู้วิจัยกำหนดคะแนนโดยให้น้ำหนักของความคิดเห็นแต่ละข้อ ถ้าแต่ละ ข้อมีคำตอบให้เลือก 5 ข้อ ก็กำหนดคะแนนตั้งแต่ 1-5 หรือกำหนดเป็น 5-1 ในข้อคำถามที่เป็น ความคิดเห็นเชิงลบ จากนั้นจึงนำคะแนนที่ได้ทั้งหมดมารวมกันเพื่อประเมินเจตคติอีกครั้งหนึ่งซึ่ง คะแนนรวมที่ได้จะอยู่ในมาตรอันตรภาค (interval scale) จากนั้นนำคะแนนรวมของแต่ละคนมา เปรียบเทียบกัน ผู้ที่ได้คะแนนสูง แสดงว่ามีทัศนคติในเชิงบวก/เชิงลบสูง ขึ้นอยู่กับทิศทางของน้ำหนัก ที่กำหนดไว้

ตารางที่ 3.1 ตัวเลือก 5 ระดับแบบลิเคิร์ทสเกล ที่พบบ่อยในงานวิจัย

สิ่งที่วัด	ระดับตัวเลือก				
	1	2	3	4	5
ความเห็น	ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง	ไม่เห็นด้วย	ยังไม่ตัดสินใจ	เห็นด้วย	เห็นด้วยอย่างยิ่ง
ความสำคัญ	ไม่มีความสำคัญ	ไม่ค่อยสำคัญ	ไม่รู้	สำคัญบ้าง	สำคัญมาก
ความเข้าใจ	เข้าใจน้อยที่สุด	เข้าใจน้อย	เข้าใจปานกลาง	เข้าใจมาก	เข้าใจมากที่สุด
คุณภาพ	ไม่มีคุณภาพ	ไม่ค่อยมี คุณภาพ	ใช้ได้	มีคุณภาพ	มีคุณภาพมาก
ประโยชน์	ไม่มีประโยชน์	ไม่ค่อยมี ประโยชน์	ไม่รู้	มีประโยชน์	มีประโยชน์มาก

ที่มา: ปรับจาก อรุณ จิรวัดณ์กุล, (2556)

Social Studies Research Tools

บทที่ 4

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือการวิจัยที่ได้จัดรูปแบบของคำถามเพื่อการสื่อสารระหว่างบุคคลที่เรียกว่า “การสัมภาษณ์” (interview) ซึ่งแตกต่างจากการสนทนาโดยทั่วไป เพราะการสัมภาษณ์จะต้องมีจุดมุ่งหมาย ต้องเตรียมคำถามและติดต่อกับผู้ให้สัมภาษณ์โดยมีกำหนดการที่แน่ชัด ในบางมิตินิยามการสัมภาษณ์มีจุดมุ่งหมายทำนองเดียวกับการใช้แบบสอบถาม จึงมีผู้เรียกการสัมภาษณ์ว่าเป็นแบบสอบถามปากเปล่า (oral questionnaire) แต่มีความแตกต่างกันตรงวิธีการ กล่าวคือการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์เป็นฝ่ายซักถามโดยการพูด ผู้ตอบก็ตอบโดยการพูดแล้วผู้สัมภาษณ์เป็นฝ่ายบันทึกคำตอบส่วนการใช้แบบสอบถาม ผู้ตอบตอบโดยการเขียนตอบลงในแบบสอบถามการสัมภาษณ์จะได้ข้อมูลที่ดีหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับผู้สัมภาษณ์และประสบการณ์เป็นสำคัญในการสัมภาษณ์บางกรณีก็มีการใช้แบบสัมภาษณ์ช่วยเป็นแนวทางสำหรับผู้สัมภาษณ์ แต่ในบางกรณีก็ไม่ได้ใช้แบบสัมภาษณ์ประกอบการสัมภาษณ์แต่อย่างใด ดังนั้นถือว่าตัวผู้สัมภาษณ์เป็นเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูล ส่วนแบบสัมภาษณ์เป็นเพียงเครื่องช่วยบันทึกข้อมูลด้วย เช่น เครื่องช่วยบันทึกเสียง โดยได้รับความยินยอมจากผู้ถูกสัมภาษณ์

4.1 หลักการสำคัญของแบบสัมภาษณ์

การสัมภาษณ์ (interview) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลที่นิยมใช้กันอย่างกว้างขวางวิธีหนึ่ง ซึ่งเป็นการสนทนาพูดคุย ซักถาม ระหว่างผู้สัมภาษณ์ (interviewer) เป็นผู้ตั้งคำถามซักถามกับอีกบุคคลหนึ่งซึ่งเป็นผู้ถูกสัมภาษณ์ (interviewee) ที่จะเป็นผู้ตอบคำถามและแสดงความคิดเห็นตามประเด็นที่ซักถาม โดยอาจเป็นการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลหรือหลายๆ คนในคราวเดียวกันก็ได้ เมื่อนำวิธีการสัมภาษณ์มาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงมักจะได้อข้อมูลที่ค่อนข้างถูกต้องและรวดเร็วกว่าการใช้วิธีเก็บข้อมูลแบบอื่นๆ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะเป็นข้อมูลที่ดีและเพียงพอหรือไม่เพียงใดขึ้นอยู่กับทักษะของผู้สัมภาษณ์เป็นสำคัญ ทั้งนี้แบบสัมภาษณ์ก็เป็นเครื่องมือสำคัญที่ช่วยเป็นแนวทางสำหรับกำหนดประเด็นสัมภาษณ์ และนอกจากนี้อาจใช้เครื่องมืออื่นๆ ช่วยในการบันทึกข้อมูลด้วย เช่น เครื่องบันทึกเสียง กล้องวิดีโอ กล้องถ่ายภาพ เป็นต้น แต่การใช้เครื่องมือบันทึกข้อมูลเหล่านี้ต้องได้รับความยินยอมจากผู้ถูกสัมภาษณ์ให้บันทึกข้อมูลได้เสียก่อน

การสัมภาษณ์เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลในเชิงลึก ในทางสังคมศึกษามักจะใช้ควบคู่กับแบบสอบถาม เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลอีกแนวทางหนึ่ง เพราะผู้สัมภาษณ์ซึ่งอาจเป็นผู้วิจัยเองสามารถซักถามและสังเกตสีหน้า ท่าทาง และกิจวัตรที่แสดงออกต่างๆ เพื่อรับรู้ถึงความรู้สึกที่ซ่อนอยู่ของผู้ถูก

สัมภาษณ์ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็นที่เกี่ยวกับทัศนคติต่างๆ ความรู้สึก ความคิดเห็น ความเชื่อ เป็นต้น เพราะผู้ถูกสัมภาษณ์จะแสดงออกมาโดยไม่รู้ตัว จึงทำให้ผู้สัมภาษณ์หรือผู้วิจัยเข้าถึงความจริงได้มากกว่าวิธีการอื่นๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล อีกทั้งยังใช้เก็บรวบรวมข้อมูลได้แทบจะทุกเรื่องทุกระดับการศึกษา และทุกสาขาอาชีพ โดยเฉพาะในการวิจัยทางสังคมศึกษาก็ได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น

ทั้งนี้ สุมาลิ ไชยสุรารากุล (2558) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของการสัมภาษณ์ไว้ 4 ลักษณะด้วยกัน ได้แก่

1. เป็นการสื่อสารด้วยคำพูด โดยจุดมุ่งหมายของการสนทนา คือ การค้นหาคำตอบต่อคำถามที่ตั้งขึ้น ซึ่งอาจเป็นการสัมภาษณ์แบบเผชิญหน้ากัน (face to face interview) หรือเป็นการสัมภาษณ์ผ่านทางโทรศัพท์ก็ได้
2. ข้อมูลถูกบันทึกด้วยผู้ถามมากกว่าผู้ตอบ ซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของข้อมูลได้
3. ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถามและผู้ตอบเป็นความสัมพันธ์แบบไม่คงที่ มีจุดเริ่มต้นและมีจุดสิ้นสุด แต่มักเป็นประสบการณ์ที่น่าจดจำของทั้งสองฝ่าย พูดคุยให้เกียรติซึ่งกันและกัน
4. ลักษณะการสัมภาษณ์ไม่มีรูปแบบที่ตายตัว มีความยืดหยุ่นสูง ชักถามเพื่อให้เข้าใจตรงกันได้มากที่สุด ซึ่งบางครั้งอาจได้ความรู้ใหม่ๆ ที่ไม่คาดคิดมาก่อนอีกด้วย

การสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (structured interview) เป็นการสัมภาษณ์โดยมีการกำหนดคำถาม กำหนดบุคคลที่จะเป็นผู้ให้ข้อมูล รวมถึงการกำหนดสถานที่ที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า เป็นการกำหนดประเด็นการสัมภาษณ์ไว้ในแบบสัมภาษณ์และจัดเรียงคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ตามลำดับ ซึ่งผู้สัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลตั้งแต่คำถามแรกเรียงลำดับไปเรื่อยๆ จนถึงคำถามสุดท้ายที่ได้เตรียมไว้ การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างยังจำแนกย่อยได้อีก 2 ประเภท โดยจำแนกตามจำนวนผู้ถูกสัมภาษณ์ ได้แก่

1.1 การสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (individual interview) เป็นการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลที่แต่ละคนในช่วงระยะเวลาเดียวหรือช่วงระยะเวลาหนึ่ง

1.2 การสัมภาษณ์เป็นกลุ่ม (group interview) เป็นการศึกษากลุ่มของผู้ให้ข้อมูลหลายๆ คน พร้อมกัน ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อเท็จจริงเกี่ยวกับเรื่องที่นักวิจัยต้องการ เช่น การสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำชุมชนหลายๆ คน พร้อมกันเพื่อรวบรวมข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนนั้นๆ เป็นต้น

โดยผู้สัมภาษณ์ใช้แบบสอบถามที่มีทั้งคำถามปลายปิดและคำถามปลายเปิดในการเก็บรวบรวมข้อมูล (วรรณิ แกมเกตุ, 2555) ในบางครั้งเรียกการสัมภาษณ์ในลักษณะนี้ว่า การสนทนากลุ่ม (focus group interview) ซึ่งมักใช้กับการวิจัยเชิงคุณภาพ และลักษณะของคำถามจะเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก ทั้งนี้การสนทนากลุ่มลักษณะนี้จะมีจุดมุ่งหมายเป็นการอภิปรายร่วมกันหรือการถกปัญหา และสมาชิกกลุ่มมีการโต้ตอบกันในหัวข้อที่ผู้ดำเนินการยกมาเป็นประเด็นการสนทนา ดังนั้น วิธีการนี้จึงมักถูกเรียกทั่วไปว่า การอภิปรายกลุ่มแบบเจาะจง (focus group discussion: FGD) มากกว่าจะเรียกว่า การสัมภาษณ์กลุ่มแบบเจาะจง หรือ focus group interview

2. การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง (unstructured interview) เป็นวิธีการสัมภาษณ์ โดยไม่ได้เตรียมข้อคำถามในการสัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้า โดยจะเป็นการพูดคุยหรือสนทนากันตามปกติ ซึ่งอาจเริ่มต้นด้วยการทำความรู้สึกคุ้นเคยกันก่อนทำการสัมภาษณ์เพื่อลดความวิตกกังวลในระหว่างการสัมภาษณ์ แต่สิ่งสำคัญที่สุดคือผู้สัมภาษณ์ต้องจดจำประเด็นที่ต้องสัมภาษณ์ให้ครบถ้วน เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลได้ครบถ้วนตามประเด็นที่ต้องการ ทั้งนี้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง รัตนะ บัวสนธิ์ (2558) ได้แยกย่อยออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

2.1 การสัมภาษณ์แบบปลายเปิดหรือแบบเปิดกว้างไม่จำกัดการตอบ (open-ended interview) เป็นการสัมภาษณ์ที่ต้องการทราบความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง โดยบอกเพียงแต่ความต้องการของผู้สัมภาษณ์ จากนั้นผู้ให้สัมภาษณ์จะแสดงความคิดเห็นไปเรื่อยๆ โดยอิสระเป็นการสัมภาษณ์ที่ค่อนข้างจะยืดหยุ่นมาก แต่ใช้เวลานานพอสมควรและที่สำคัญนักวิจัยต้องจับประเด็นสาระหลักๆ และตีความข้อมูลอย่างระมัดระวัง

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (in-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์แบบมีจุดเน้นหรือประเด็นที่สนใจเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยเฉพาะ ไม่ต้องการรายละเอียดปลีกย่อยอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้อง โดยจะพยายามหันเหโน้มนำเข้าสู่ประเด็นที่สนใจต้องการทราบคำตอบแต่เพียงอย่างเดียว แต่ต้องกระทำอย่างมีชั้นเชิงค่อยเป็นค่อยไป

2.3 การสัมภาษณ์แบบชักใช้ไล่เลียง (probe) เป็นการสัมภาษณ์เพื่อล้วงเอาความรู้สึกนึกคิดของผู้ถูกสัมภาษณ์ออกมาให้ได้มากที่สุดตามประเด็นที่ต้องการทราบ โดยนักวิจัยจำต้องกระทำอย่างระมัดระวัง โดยพยายามสังเกตอาการปฏิกิริยาของผู้ถูกสัมภาษณ์ประกอบด้วย

2.4 การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key informant interview) เป็นการสัมภาษณ์บุคคลที่ถูกเลือกมาโดยเฉพาะเจาะจง ซึ่งเป็นผู้ที่มีความรู้และทักษะความสามารถในประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการทราบโดยตรง

Social Studies Research Tools

บทที่ 5

แบบสังเกต

แบบสังเกตเป็นเครื่องมือการวิจัยที่ใช้ในวิธี “การสังเกต” (observation) ที่ผู้ทำหน้าที่ในการสังเกตหรือการวัดใช้ประสาทสัมผัสเป็นเครื่องมือ หากผู้วิจัยเลือกการสังเกตเป็นขั้นตอนหนึ่งของการวิจัย การสังเกตจึงเป็นวิธีการเก็บข้อมูลได้อย่างละเอียด สามารถนำเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องอื่นๆ มาอธิบายเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการอธิบายได้ให้เหมาะกับการศึกษาทางพฤติกรรมศาสตร์ที่ค่อนข้างลึกซึ้งและไม่สามารถแสดงออกมาได้ด้วยคำพูด เป็นการศึกษาเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ ทันทีที่กับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น ณ ขณะนั้น เช่น สังเกตการสอนของครู สังเกตพฤติกรรมนักเรียน เป็นต้น ทั้งยังช่วยเก็บข้อมูลที่ผู้ถูกสังเกตมีหลากหลายประเภท หลายระดับบนชั้นทางสังคมและเศรษฐกิจ รวมทั้งคนพิการ และคนที่ไม่เต็มใจให้ข้อมูล ในขณะเดียวกันการสังเกตยังช่วยในการเก็บข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อสนับสนุนหรือขัดแย้งกับข้อมูลที่ได้อาจจากการบอกเล่าหรือเป็นข้อมูลที่เสริมความเข้าใจให้ชัดเจนถูกต้องยิ่งขึ้น

5.1 หลักการสำคัญของแบบสังเกต

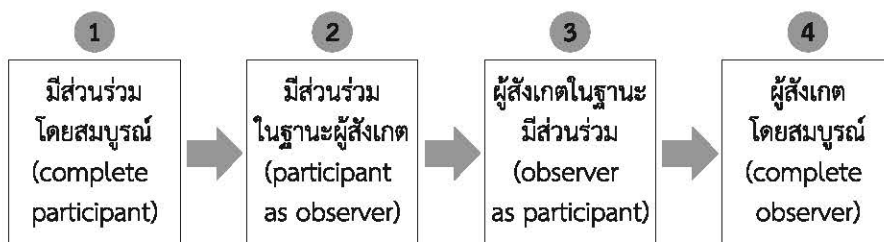
การสังเกต (observation) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากปรากฏการณ์หรือสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงๆ ในช่วงเวลาหนึ่งๆ หรือในขณะใดขณะหนึ่ง โดยปราศจากอคติส่วนตัวของผู้สังเกตในบางกรณีอาจเป็นการสังเกตต่อเนื่องกันเป็นระยะเวลายาวนานเพื่อให้ได้ข้อมูลครบถ้วนสมบูรณ์ เช่น การสังเกตเกี่ยวกับการดำรงชีวิตของสัตว์บุคคลบนพื้นที่สูงในฤดูกาลต่างๆ การสังเกตปัญหาและพฤติกรรมการใช้สารเสพติดของนักเรียน เป็นต้น โดย วรรณดี สุทธิจินการ (2556) แบ่งการสังเกตออกเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่

1. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participatory observation) โดยผู้สังเกตเข้าไปมีบทบาทและเป็นส่วนหนึ่งในกิจกรรมที่ต้องการสังเกตนั้นๆ
2. การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participatory observation) เป็นการสังเกตโดยที่ไม่ได้มีส่วนร่วมกับกิจกรรมหรือปรากฏการณ์ที่ต้องการสังเกตนั้น เป็นเพียงผู้เฝ้าสังเกตพฤติกรรม อยู่ภายนอก ทั้งนี้ต้องแสดงสถานภาพหรือกำหนดจุดมุ่งหมายในการสังเกตให้กับบุคคลในกิจกรรมหรือปรากฏการณ์นั้นๆ ทราบเพื่อให้ความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้อย่างถูกต้อง โดยการสังเกตในแต่ละครั้งอาจใช้เครื่องมือบันทึกการสังเกตเหล่านี้ ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกต แบบตรวจสอบรายการ และแบบประเมินค่า เป็นต้น

ข้อดีของการใช้การสังเกตนั้น สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ไม่สามารถสื่อสารกับผู้สังเกตได้โดยตรง เช่น เป็นไข้ หูหนวก เด็กทารก เป็นต้น และได้ข้อมูลที่สะท้อนพฤติกรรมจริงที่กลุ่มตัวอย่างเองก็ไม่สามารถบอกหรืออธิบายพฤติกรรมเหล่านั้นออกมาเป็นรายงานได้ โดยการสังเกตสามารถเลือกเวลาได้ตามต้องการ และได้ข้อมูลสำคัญจากการสังเกตปรากฏการณ์ที่ไม่คาดหวังไว้ล่วงหน้ามาก่อนก็ได้ แต่ก็มีข้อจำกัดคือ การสังเกตต้องใช้ความสามารถของผู้สังเกต ในการเก็บรายละเอียดต่างๆ เป็นอย่างดี และใช้เวลาในการรวบรวมข้อมูลมากหรือยาวนาน ซึ่งหากสังเกตไม่ทันช่วงเวลาใดเวลาหนึ่งอาจส่งผลให้ข้อมูลที่ต้องการไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ จึงอาจต้องรอปรากฏการณ์นั้นเกิดขึ้นใหม่อีกครั้ง เช่น การสังเกตวิถีชีวิตของผู้คนในงานบุญจุลลิกฐิน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ เรียกว่า “กฐินเล่น” หรือ “กฐินละเอียด” ซึ่งปีหนึ่งจะมีเหตุการณ์สำคัญเพียงไม่กี่วัน และในแต่ละวันก็จะมีกิจกรรมของประเพณีงานบุญจุลลิกฐินที่มีการแบ่งงานกันทำในลักษณะแตกต่างกันที่กันออกไปของแต่ละช่วงเวลา การทรงเจ้าเข้าผีตามประเพณีความเชื่อในสังคมชนบทไทย เป็นต้น ส่วนข้อเสียของการใช้การสังเกตคือ หากผู้สังเกตเลือกเก็บข้อมูลด้วยความลำเอียงหรืออคติ รวมถึงปัจจัยอื่นๆ ที่อาจทำให้การสังเกตได้ข้อมูลที่คลาดเคลื่อนหรือแปลความหมายผิดได้ เช่น วัฒนธรรม ชนบทประเพณี ความเชื่อ ความศรัทธา เป็นต้น

ในการสังเกตปรากฏการณ์ทางสังคมศึกษานั้น รัตนะ บัวสนธิ์ (2558) ได้แบ่งเป็นประเภทต่างๆ ตามเกณฑ์ที่ใช้ ได้แก่

1. แบ่งตามลักษณะการเข้าร่วมในกิจกรรม จำแนกออกเป็น การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (participant observation) และ การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (non-participant observation)
2. แบ่งตามระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วม เป็นการแบ่งประเภทโดย Gold (Johnson and Christensen, 2004: Citing Gold, 1958) ซึ่งแบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

ภาพที่ 5.1 ระดับความเข้มข้นของการมีส่วนร่วมในการสังเกต

ที่มา: รัตนะ บัวสนธิ์ (2558)

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์ ผู้สังเกตหรือนักวิจัยเข้าไปอยู่ร่วมเป็นสมาชิกในกลุ่มคนที่ต้องการศึกษาปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยที่กลุ่มคนดังกล่าวไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต

2.2 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในฐานะผู้สังเกต การสังเกตแบบนี้มีจุดต่างจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมโดยสมบูรณ์แค่เพียงผู้สังเกตหรือนักวิจัยจะบอกให้สมาชิกในสนามการวิจัยรู้ว่าตนเป็นใครและมีวัตถุประสงค์อย่างไร ดังนั้นสมาชิกในสนามวิจัยจึงรู้ตัวว่าถูกสังเกตพฤติกรรมโดยนักวิจัย

2.3 ผู้สังเกตในฐานะมีส่วนร่วม นักวิจัยหรือผู้สังเกตจะมีบทบาทเป็นผู้สังเกตมากกว่าเป็นผู้มีส่วนร่วม และใช้เวลาไม่มากนักในการเข้าไปอยู่ร่วมในสนามวิจัยและต้องแจ้งให้สมาชิกในสนามวิจัยทราบว่าต้องการสังเกตอะไรอีกด้วย

2.4 ผู้สังเกตโดยสมบูรณ์ หรือเรียกได้ว่าเป็นการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั่นเอง นักวิจัยหรือผู้สังเกตทำการเฝ้าสังเกตอยู่ภายนอกสนามวิจัย โดยที่สมาชิกในสนามวิจัยไม่รู้ตัวว่าถูกสังเกต

3. แบ่งตามลักษณะหรือจุดมุ่งหมายของผู้สังเกต โดย Shank (2006) ได้แบ่งออกเป็น 8 ประเภท ดังนี้

3.1 การสังเกตแบบผู้รวบรวมข้อมูล (the embracer) เป็นการสังเกตโดยรวบรวมข้อมูลให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ เป็นความพยายามสังเกตข้อมูลในภาพรวมทั้งหมด

3.2 การสังเกตแบบนักถ่ายรูป (the photographer) เป็นการสังเกตโดยทำการรวบรวมข้อมูลตามศักยภาพของสายตาเท่าที่จะมองเห็นได้แต่ละครั้ง

3.3 การสังเกตแบบผู้บันทึกเทป (the tape recorder) เป็นการสังเกตโดยมุ่งบันทึกคำพูดที่เกิดขึ้นมากกว่าสังเกตปรากฏการณ์อื่นๆ ที่อยู่รอบๆ

3.4 การสังเกตแบบนักจัดหมวดหมู่ (the categorizer) ผู้สังเกตมุ่งจัดข้อมูลเป็นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งตามเกณฑ์หรือระบบที่กำหนดไว้

3.5 การสังเกตแบบนักสร้างฐาน the baseliner) ผู้สังเกตนิยมศึกษาและบันทึกข้อมูลตามช่วงเวลาต่างๆ เพื่อหาความถี่ในการเกิดขึ้น

3.6 การสังเกตแบบนักนามธรรม (the abstracter) จะนำข้อมูลที่สังเกตได้ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปธรรมที่จัดกลุ่มหรือจัดหมวดหมู่ตามเกณฑ์ที่กำหนดมาสร้างเป็นข้อสรุปเชิงนามธรรม ซึ่งอาจสรุปเป็นแนวคิดหรือทฤษฎีเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลแต่ละกลุ่มเข้าด้วยกัน

3.7 การสังเกตแบบนักปฏิสัมพันธ์ (the interacter) มุ่งเน้นเก็บรวบรวมข้อมูลและให้ความสำคัญกับการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล

3.8 การสังเกตแบบนักสะท้อนกลับ (the reflecter) มุ่งเน้นนำข้อมูลที่รวบรวม มาได้ใช้เป็นประสบการณ์สำหรับทบทวนตนเองในแต่ละครั้ง

กล่าวโดยสรุป การวิจัยทางสังคมศึกษา อาจจะไม่สามารถจำแนกแยกแยะประเภทการสังเกตแบบใดแบบหนึ่งได้ ซึ่งการลงพื้นที่ภาคสนามจริง อาจจำเป็นต้องใช้รูปแบบและประเภทการสังเกตหลายๆ แบบร่วมกัน ทั้งนี้ความสำคัญของการสังเกตอยู่ที่การได้มาซึ่งข้อมูลและข้อเท็จจริงจากการสังเกตในระหว่างการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยเพื่อการวิเคราะห์ การสังเคราะห์ และประมวลผลข้อมูลเป็นสำคัญ

5.2 การสร้างแบบสังเกต

เครื่องมือที่ใช้ในการสังเกต ได้แก่ อุปกรณ์ต่างๆ เช่น เครื่องบันทึกเสียง เทปโทรทัศน์ เป็นต้น ซึ่งแบบบันทึกการสังเกตที่นิยมใช้ มีอยู่ 2 รูปแบบ ได้แก่ แบบสำรวจรายการ (checklist) และแบบมาตราประเมินค่า (rating scale)

1. แบบสำรวจรายการ (checklist) เป็นเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบพฤติกรรมต่างๆ ตามรายการที่ได้กำหนดไว้ นิยมใช้สังเกตว่ามีพฤติกรรมใดเกิดขึ้นหรือไม่เท่านั้น โดยจะมีระดับของการพิจารณา 2 ระดับ เช่น ทำ – ไม่ทำ, มี – ไม่มี, ผ่าน – ไม่ผ่าน, ใช่ – ไม่ใช่, ปฏิบัติ – ไม่ปฏิบัติ เป็นต้น

2. แบบมาตราประเมินค่า (rating scale) เป็นเครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบพฤติกรรมซึ่งมีระดับของการพิจารณาอย่างน้อย 3 ระดับขึ้นไป โดยต้องมีการกำหนดเกณฑ์การให้คะแนนสำหรับแต่ละระดับอย่างชัดเจน เช่น 0 = ไม่เคย, 1 = น้อยมาก, 2 = น้อย, 3 = ปานกลาง, 4 = มาก, 5 = มากที่สุด เป็นต้น

วิธีการสร้างแบบสังเกต ควรมีการวางแผนอย่างเป็นระบบ กำหนดขั้นตอนและจุดมุ่งหมายว่าจะสังเกตพฤติกรรมใด เมื่อไร อย่างไร แล้วนิยามศัพท์ให้ชัดเจน แยกสิ่งที่ต้องการสังเกตให้เห็นเด่นชัดเป็นข้อๆ ไป เทคนิคและกลวิธีที่สำคัญในการสร้างแบบสังเกตทางสังคมศึกษา หากผู้วิจัยไม่มีประสบการณ์การสังเกตสำหรับกลุ่มเป้าหมายการวิจัยนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องสอบถามและศึกษาหาข้อมูลจากผู้มีประสบการณ์นั้นโดยตรง เพื่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลการสังเกต เช่น การสังเกตพฤติกรรมนิสิตนักศึกษาชาติพันธุ์ การสังเกตวิถีการดำรงชีวิตของคนไร้บ้าน เป็นต้น

ทั้งนี้การบันทึกการสังเกตควรบันทึกเฉพาะสิ่งที่สังเกตได้ทันที หรือหากผู้สังเกตสามารถบันทึกรหัสได้ก็จะทำให้สะดวกในการจดบันทึกยิ่งขึ้น ผู้เขียนได้สังเคราะห์และสรุปหลักในการสร้างแบบสังเกตไว้ ดังนี้ (จิตติรัตน์ แสงเลิศอูทัย, 2558; ประสาท เนืองเฉลิม, 2556; พรธณี ลิกิจวัฒน์, 2554; ราตรี นันทสุคนธ์, 2554; ศิริชัย กาญจนวาสี, 2556; Cohen, Manion & Morrison, 2007; Cresswell & Clark, 2017; Das, 2017; Lcbay, Arslan & Jacobs, 2016; Leutner, Fleischer & Grunkorn, 2017; Levstik & Tyson, 2010; Shaver, 1991)

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (Chiang Mai University Press)

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้สังกัดศูนย์บริหารงานวิจัย เริ่มดำเนินการจัดพิมพ์หนังสือตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน 2552 เป็นต้นมา การดำเนินงานของสำนักพิมพ์ได้มีการดำเนินงาน ภายใต้ความเห็นชอบของคณะทำงานจัดตั้งสำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ โดยมุ่งเน้นการสนับสนุน และส่งเสริมให้บุคลากรสายวิชาการของมหาวิทยาลัยได้ผลิตงานเขียนในรูปแบบหนังสือ และสิ่งพิมพ์ เพื่อช่วยสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการให้เกิดขึ้น อีกทั้งเป็นการยกระดับมาตรฐานทางงานเขียนของบุคลากร กระตุ้นให้เกิดความตื่นตัวในการสร้าง และเผยแพร่ผลงานวิชาการ ช่วยสร้างภาพลักษณ์ และเผยแพร่ชื่อเสียงทางวิชาการของมหาวิทยาลัย อีกทางหนึ่ง

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่จะทำหน้าที่เป็นหน่วยงานกลางในการคัดสรรผลงาน เพื่อจัดพิมพ์ และเผยแพร่ผลงานเขียนทางวิชาการของบุคลากรสายวิชาการที่เป็นสาระประโยชน์ ออกสู่สังคม ในปัจจุบันสื่อสิ่งพิมพ์ในการเผยแพร่งานวิชาการมีหลายรูปแบบ และสามารถเผยแพร่ในหลายภาษา ดังนั้น สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่มีนโยบายในการสนับสนุนการสร้างผลงานคุณภาพออกสู่สังคม โดยกำหนดเป้าหมาย กล่าวคือ

1. การจัดพิมพ์เผยแพร่ผลงานทางวิชาการที่มีคุณภาพของบุคลากรในมหาวิทยาลัย
2. การพัฒนาระบบบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ
3. การเผยแพร่ผลงานตีพิมพ์อย่างมีประสิทธิภาพ

CHIANG MAI
UNIVERSITY PRESS

สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ศูนย์บริหารงานวิจัย สำนักงานมหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 50200
โทร: 053-943603-5
โทรสาร: 053-943600
E-mail: cmupress.th@gmail.com
Website: <http://cmupress.cmu.ac.th>

Social Studies Research Tools

ความพิเศษของหนังสือเล่มนี้กล่าวคือ ผู้เขียนได้สรรค์สร้างสาระความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการวิจัยทางสังคมศึกษาให้ปรากฏชัดในเล่มอย่างครบถ้วนสมบูรณ์ ด้วยรูปแบบการวางเนื้อหาที่มีความทันสมัย ครอบคลุมและแสดงตัวอย่างการประยุกต์ใช้เครื่องมือการวิจัยแต่ละประเภทสำหรับการวิจัยทางสังคมศึกษาเป็นการเฉพาะ ที่ผู้เขียนได้มาจากการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์และผลงานวิจัยทางสังคมศึกษามากกว่า 5 ทศวรรษที่ผ่านมาในประเทศไทย ซึ่งเป็นจุดเด่นและเอกลักษณ์เฉพาะของหนังสือเล่มนี้ โดยท่านผู้อ่านสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการวิจัยทางสังคมศึกษาบนพื้นฐานของหลักวิชาการที่ถูกต้องและก่อให้เกิดประสิทธิผลได้จริง ทั้งนี้จะเป็นการช่วยยกระดับคุณภาพการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาของชาติไทย เพื่อพัฒนาศักยภาพผู้เรียนให้เป็นพลเมืองและพลโลกที่รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและสามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมใน “โลกแห่งศตวรรษที่ 21” (The Meaning of the 21st Century)

CHIANG MAI
UNIVERSITY PRESS

ISBN: 978-616-398-406-7

9 786163 984067